

Tisdagen den 8 november

Kl. 15.00

*Om ändrade
arbetsformer för
säpo***§ 1 Om ändrade arbetsformer för säpo**

Justitieministern SVEN ROMANUS erhöll ordet för att besvara *Alf Lövenborgs* (–) den 12 oktober anmälda interpellation, 1977/78:40, och anförde:

Herr talman! Alf Lövenborg har frågat mig dels om det f. n. pågår arbete för att demokratisera och ändra säkerhetspolisens arbetsformer och för att trygga en demokratisk kontroll över verksamheten, dels, om så icke är fallet, vilka åtgärder jag ämnar vidta.

Säkerhetspolisens arbete är känsligt och grannlaga. På grund av sin särskilda natur kan det inte bedrivas öppet på samma sätt som annan statlig verksamhet. Det är därför angeläget att statsmakterna fortlöpande har sådan insyn i säkerhetspolisens arbete att garantier finns för att det bedrivs i enlighet med de riktlinjer för verksamheten som har lagts fast. Att sådan insyn förekommer är också av betydelse för säkerhetspolisen själv. Med hänsyn till den sekretess som måste omge verksamheten är synpunkter från granskare som står utanför organisationen av värde. När säkerhetspolisen blir utsatt för kritik händer det ofta att man saknar möjlighet att bemöta den, eftersom fakta annars skulle kunna röjas som kan allvarligt skada verksamheten. I sådana situationer är det viktigt att det i allt fall står klart att insynen i verksamheten är betryggande.

Jag vill erinra om att i styrelsen för rikspolisstyrelsen ingår sex av regeringen utsedda lekmanrepresentanter. De är alla ledamöter av riksdagen och har utsetts på förslag av de fyra största riksdagspartierna. Rikspolisstyrelsen leder säkerhetspolisens arbete. Detta innebär att säkerhetsfrågor ofta behandlas i styrelsen, vars parlamentariska ledamöter har möjlighet till full insyn i verksamheten.

Vidare gäller att både justitiekanslern och justitieombudsmännen har full insyn i säkerhetspolisens verksamhet. Det förekommer således att dessa, antingen på grund av någon uppgift som har framkommit eller utan att särskild omständighet föreligger, undersöker olika förhållanden inom säkerhetspolisen. Så kontrollerar t. ex. justitiekanslern regelbundet tillämpningen av bestämmelserna om telefonavlyssning.

Själv följer jag personligen och genom mina medarbetare verksamheten dels genom den rapportering som fortlöpande lämnas från rikspolisstyrelsens sida, dels på eget initiativ, t. ex. genom besök hos säkerhetspolisen. Jag besökte sålunda säkerhetspolisen i somras och informerade mig om bl. a. samarbetet med utländsk polis. Det skedde närmast mot bakgrunden av påståendena om att uppgifter om svenska medborgare

Tisdagen den
8 november 1977

*Om ändrade
arbetsformer för
säpo*

skulle ha lämnats ut till den västtyska polisen. Jag kunde då konstatera att vad som framkom inte gav anledning till annan slutsats än att det aktuella samarbetet mellan säkerhetspolisen och västtysk polis står i överensstämmelse med de principer som statsmakterna har godtagit.

Frågan har också utretts av justitieombudsmannen Anders Wigelius. I sitt beslut den 10 oktober 1977 säger han bl. a.:

Under utredningen i förevarande ärende har jag inte funnit belägg för annat än att det åsyftade samarbetet med tysk polis bestått däri att denna försett svenska polismyndigheter med uppgifter som varit av betydelse för den svenska polisens spaning inom landet. Det förhåller sig alltså inte så som antytts att den svenska polisen här i landet utfört spaningar för den tyska polisens räkning.

Justitieombudsmannen framhåller vidare att han inte funnit något som helst stöd för att det aktuella samarbetet skulle ha innefattat någon kränkning av de grundlagsfästa fri- och rättigheterna. En av slutsatserna är också att utredningen inte gett justitieombudsmannen anledning att rikta kritik mot rikspolisstyrelsen eller någon befattningshavare där för det samarbete som i förevarande fall ägt rum mellan svensk och västtysk säkerhetspolis.

Jag vill i detta sammanhang ta upp en annan fråga som Alf Lövenborg berör i interpellationen. Det sägs där att gränserna mellan säkerhetspolisens och kriminalpolisens verksamhet alltmer håller på att suddas ut och att säkerhetspolisen i hög grad ägnar sig åt uppgifter som skulle ligga på kriminalpolisen. Jag delar inte den uppfattningen. Det är naturligtvis i och för sig angeläget att en gräns upprätthålls mellan den verksamhet som faller på säkerhetspolisen och det arbete som skall utföras av kriminalpolisen. Enligt instruktionen för rikspolisstyrelsen har säkerhetspolisen bl. a. till uppgift att hindra och uppdaga brott mot rikets säkerhet. Det behöver knappast råda något tvivel om vad som i stort åsyftas med detta. Men någon helt strikt gräns varken kan eller bör upprätthållas. Rationella skäl talar bl. a. för att säkerhetspolisen fullföljer spaning och utredning, som aktualiserats som en säkerhetsfråga, även om det skulle visa sig att utredningen till en del kommit att avse förhållanden som även ligger inom kriminalpolisens normala verksamhet. En sådan följdutredning kan också leda till att förhållanden avslöjas som direkt berör rikets säkerhet. Jag kan peka på att det var det spaningsarbete som säkerhetspolisen utförde i utkanterna av terroristaffären som ledde till beslag av mer än 2 000 kg sprängämnen och till upptäckten av att en bro hade minerats i Stockholmsregionen.

Jag finner inte anledning att i övrigt i detta svar gå in på de enskilda fall som behandlats i interpellationen.

Säkerhetspolisens arbete och inriktningen av dess verksamhet ändras naturligtvis fortlöpande beroende på de krav som ställs på den, de resurser som ställs till förfogande och skiftningar i brottslighetens inriktning. Självfallet avser emellertid verksamheten hela tiden både att motverka spionage mot vårt land och att bekämpa terror och annat våld som är

riktat mot rikets säkerhet. Jag har tidigare uttalat – och jag vill upprepa det nu – att jag anser att säkerhetspolisen gjort ett synnerligen förtjänstfullt arbete i terroristaffären. Jag har inte heller i övrigt funnit några omständigheter i säkerhetspolisens samlade verksamhet som ger anledning till att verksamhetens inriktning eller former nu skulle behöva reformeras eller att den nuvarande ordningen för insyn i verksamheten skulle behöva ändras. Avslutningsvis vill jag dock understryka att jag givetvis även i fortsättningen kommer att fortlöpande följa verksamheten inom säkerhetspolisens område och föranstalta om de ändringar som framdeles kan visa sig påkallade.

ALF LÖVENBORG (–):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Romanus för svaret på min interpellation. Denna mynnade ut i två frågor:

1. Pågår det f. n. något arbete på att demokratisera och ändra säpos arbetsformer?

2. Om så icke är fallet, vilka åtgärder ämnar justitieministern vidta?

Justitieministern har i kammaren gjort sig känd för att vara mycket korthuggen i sina besked. Han har här gått ifrån den principen, men innebörden i det långa svaret är sådan att han lika gärna kunde ha följt sina vanor och låtit svaret på båda mina frågor bli ett klart nej.

Justitieministerns svar vittnar om stor belåtenhet med säpo. Det tycks vara liksom en sol utan fläckar när statsrådet gör sin bedömning.

Jag hade åtskilliga debatter under en följd av år med justitieminister Geijer om polisiära frågor, bl. a. om säpos arbetsformer och möjligheterna att förbättra och demokratisera organisationen.

Jag fick under våra debatter ofta det intrycket att han kände sig överkörd av säpo, att han inte alls var belåten med säpos agerande och att han var medveten om att säpos skyggslapp för högerögat innebar en fara för demokratin och rättssäkerheten. Men han var uppbunden av hänsyn till en organisation och medveten om den gamla regeringens försyndelser och agerade med bundna händer.

I dag medger den förre justitieministern att kritiken mot säpo i långa stycken var befogad och att det är dags att ompröva säpos organisation. I en intervju i Aftonbladet den 2 oktober framhåller Lennart Geijer bl. a. följande:

”Ja, jag gjorde besök hos säpo tillsammans med statssekreteraren för att se hur registreringen gick till i praktiken. Jag var till exempel närvarande när en ansvarig kommissarie gick igenom rapporterna från de lokala säpo-grupperna. Jag måste säga att jag blev förvånad över en del av dessa rapporter. Där fanns till exempel uppgifter om försäljning av partitidningar utanför Systembolaget och deltagande i demonstrationer etc. Alltså helt ointressanta uppgifter.

Det försäkrades att sådana uppgifter inte föranledde någon registrering. Men det gav intryck av att det bland en del sätomän ute i landet rådde

Tisdagen den
8 november 1977

*Om ändrade
arbetsformer för
säpo*

en eftersläpning i uppfattningen om vad som fick registreras och våra direktiv hade svårt att tränga ut i de yttersta förgreningarna av systemet.”

Jag skall inte trötta kammaren med att relatera en lång rad konkreta fall om hur säpo agerar. Bara ett exempel, som anknyter till Lennart Geijers ord, är ju när det uppdagades att säpo i Kalix i Norrbotten rutinmässigt registrerade kommunisternas aktivitet i form av appellmöten och övrig normal politisk verksamhet.

Nog är det väl på tiden att en sådan användning av skattebetalarnas pengar upphör?

Jag har i interpellationen bara nämnt skandalen med den s. k. Morjärvsspionen. Det blev ett platt fall för säpo, som hypnotiserats av mannens lust att turista i länder med socialistisk samhällsordning och att han ibland också tycktes ha ganska gott om pengar.

Men inte var han något fall för säpo, som efter mycken smälek fick släppa den anhållne spionen in spe. Hade mannen i fråga i stället berättat om resor till USA, Holland, Norge eller andra NATO-länder skulle säpos folk inte ens ryckt på axlarna, än mindre gjort något ingripande. Jag tar det bara som ett av många tecken på att säpos ensidiga inriktning mot vänster eller mot folk som kan misstänkas för socialistiska sympatier ännu består. Inte stärkte det säpos anseende hos vanligt folk, som upprört frågade sig vad den kostnadskrävande organisationen egentligen håller på med.

Jag har i min interpellation också tagit med påståenden om att säpo skulle ha lämnat ut uppgifter om svenska medborgare till västtysk säkerhetspolis.

Statsrådet Romanus säger i svaret att han har informerat sig i frågan: Jag kunde konstatera att vad som framkom inte gav anledning till någon annan slutsats än att det aktuella samarbetet mellan säkerhetspolisen och västtysk polis står i överensstämmelse med de principer som statsmakterna godtagit. Också JO har kommit fram till samma bedömning, framhåller statsrådet i svaret.

49 namn cirkulerade i sammanhanget vid ett sammanträffande mellan höga representanter för västtysk och svensk underrättelsetjänst. Bland de namn som cirkulerade i resonemangen och som återgavs i det offentligt gjorda protokollet fanns författaren och juristen Göran Elwin och författaren Tobias Berggren. De är i protokollet utpekade som ”kända marxister” och rikspolischefen Carl Persson förklarar deras namns nämning som beroende på deras inställning till Baader-Meinhof-rörelsen. I sammanhanget bör det kanske nämnas att de båda kraftigt har protesterat bl. a. mot rikspolischefens antydan om att de skulle vara Baader-Meinhof-anhängare.

Det är naturligtvis svårt, för att inte säga omöjligt, att få fram ett exakt besked om vad som förhandlades mellan representanterna för säpo och västtysk polis, och vilka löften om uppsikt över svenska medborgare som säpo-representanterna gav. Man kan med fog misstänka att det viktigaste kanske aldrig fästes på något papper.

Men det allvarligaste i sammanhanget tycker jag är att den dåvarande justitieministern varken informerades om mötet eller om vad som förevarit. Hans kommentar i en tidningsintervju var: "Mycket besynnerligt." Lika ovetande var lekmanrepresentanterna i rikspolisstyrelsen.

I rikspolischefens yttrande till JO daterat den 15 juli, åberopas propositionen 37 år 1973 med förslag till lagstiftning om åtgärder mot vissa våldsdåd med internationell bakgrund. Av yttrandet framgår att rikspolischefen betraktar det hela som ett led i ansträngningarna mot planerade terroristdåd.

Vad jag framför allt tycker är egendomligt i denna historia är att den dåvarande justitieministern, trots detta möte på hög nivå mellan svensk och västtysk säkerhetspolis, inte underrättades och inte heller rikspolisstyrelsens lekmanrepresentanter. Nog måste det väl ha varit på sin plats att de hade fått veta något, fått en möjlighet att bedöma om detta informationsutbyte faller inom ramen för handläggningen av säkerhetsfrågor.

Både den tidigare och den nuvarande justitieministern har betonat tryggheten i att det finns parlamentarisk kontroll, som består av representanter för fyra partier, socialdemokraterna och de borgerliga.

Jag har tidigare sagt att den konstruktionen inte inger något heltäckande förtroende därför att där inte finns någon representation från den politiska vänstern, som ju framför allt är den som har utsatts för åsiktsregistrering och övervakning.

I den här debatten skall jag inte fördjupa mig i detta ämne, men nog finns det anledning att uttrycka förvåning över att den lekmanrepresentation som alltid framhålls som rättstrygghetens garant inte ens blev informerad.

Värdet av den parlamentariska kontrollen reduceras ju när säpo på detta sätt uppenbarligen nonchalerar parlamentarikernas existens. Fungerar den parlamentariska lekmanrepresentationen bara som staffagefigurer som plockas fram som en sköld varje gång säpo kritiseras då är den representationen värdelös.

Jag skulle kunna ta upp fallet med den s. k. sjukhusspionen i Göteborg, men det får vara, eftersom den frågan är föremål för ny utredning. Men nog innehåller den affären åtskilliga dunkla punkter som det finns anledning att försöka klarlägga.

Jag har i interpellationen också tagit upp frågan om gränserna mellan säkerhetspolisens och kriminalpolisens verksamhet. I flera fall har man på senare tid från säpos sida basunerat ut nyheter om ingripanden mot terroristlikor med vapenarsenaler, fall som så småningom reducerats till mycket blygsamma förseelser mot svensk lagstiftning. Här finner man väl en av konsekvenserna när gränsdragningen mellan säpos verksamhet och kriminalpolisens suddas ut. Det blir en våldsamt dramatik, allmänheten jagas upp och folk börjar se terrorister i varje buske.

Jag kan bara se två sätt att komma fram till en ny och bättre situation på det planet: antingen en mycket strikt gränsdragning eller också att

Tisdagen den
8 november 1977

*Om ändrade
arbetsformer för
säpo*

inlemma säpo i den övriga polisverksamheten. Den tanken har bl. a. framförts av förre justitieministern.

Statsrådet Romanus slutar med att säga att han inte kan finna något "som ger anledning till att verksamhetens inriktning eller former nu skulle behöva reformeras eller att den nuvarande ordningen för insyn i verksamheten skulle behöva ändras".

Jag tycker att det beskedet är att beklaga. Mycket tyder tvärtom på att det finns anledning att ompröva säpos organisation, att demokratisera den och att förstärka den parlamentariska kontrollen och lekmannainflytandet över organisationen.

Det är inte riktigt att säkerhetspolisen skall agera som en stat i staten, och alltför många tecken tyder på att det går till så också i dagens läge.

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! Jag skall ta upp några av de frågor som Alf Lövenborg särskilt omnämnde. Det gäller först ett uttalande som har fallits av min företrädare i ämbetet angående registrering av viss tidskriftsförsäljning. Jag känner inte till från vilken tid detta härrör, men det är i alla fall en tid som är förfluten. Jag vet att ledningen inom säkerhetspolisen fortlöpande har verkat – och fortfarande verkar – för att alla de som arbetar inom organisationen, vare sig centralt eller ute i landet, skall vara väl förtrogna med de riktlinjer för verksamheten som statsmakterna har fastlagt.

Beträffande Morjärvsaffären vill jag bara hänvisa till att den har behandlats av justitieombudsmannen Wigelius. I beslut den 25 februari i år uttalade han följande:

"Det material som förelåg vid ingripandet mot E var utan tvekan av den omfattning och beskaffenhet att det motiverade en närmare undersökning av E:s förhållanden från säkerhetspolisens sida. Enligt min mening kan det inte riktas anmärkning mot att åklagaren anhöll E. Vad gäller domstolens åtgärd att häkta E som på sannolika skäl misstänkt för spioneri finner jag att de misstankar som förelåg mot honom hade sådan styrka att häktningen får anses ha varit fullt försvarlig. Ej heller förekommer anledning till anmärkning mot övriga åtgärder som vidtagits under förundersökningen."

Resultatet av justitieombudsmannens utredning ger enligt min mening inte anledning att reformera säkerhetstjänstens arbetsformer.

Jag har i mitt svar framhållit att det är viktigt att insyn i säkerhetspolisens verksamhet finns och att verksamheten behöver granskas regelbundet. Jag har också uttalat att det är min avsikt att även i fortsättningen följa säkerhetspolisens verksamhet. Detta innebär att jag inte svarar direkt nej på Alf Lövenborgs andra fråga. Jag vill svara att verksamheten bör kontrolleras och att det är min avsikt att bidra till denna kontroll. Men det är klart att kontrollen framför allt siktar på de grundläggande reglerna för verksamheten.

ALF LÖVENBORG (-):

Herr talman! Vi skall, som man alltid brukar säga i dessa sammanhang, inte diskutera de konkreta fallen. Men nog får man väl säga att de indicier och misstankar som fanns när det gäller Morjärvsmannen var olovligt tunna; sedan får JO säga vad han vill.

Jag kan f. ö. inte erinra mig något fall där JO har gett säpo anmärkning för ingripanden av mer eller mindre lyckat slag. Nu var ju det här bara ett av många konkreta fall som skulle kunna nämnas. Det har gjorts en lång rad klavertramp som vore motivering nog för att man seriöst diskuterade en omläggning av säpos verksamhet och en stärkt demokratisk kontroll.

För att det inte skall råda någon skymt av tvivel vill jag passa på att understryka att jag tycker att vårt land skall ha en säkerhetstjänst, att vi skall jaga spioner, att vi skall försöka förebygga sabotage och terrorhandlingar. Min kritik gäller inte det förhållandet att säpo existerar. Men vad jag och många med mig funderar över är som sagt säpos arbetsformer, dess ensidiga inriktning mot den politiska vänstern, som kan beläggas med hur många exempel som helst. Vi vet att säpo har ägnat sig åt åsiktsregistrering; det är ett faktum som ingen på allvar i dag ifrågasätter. Det allvarliga är ju att misstankarna står kvar och att ingen verklig upprepning har skett.

Man har också fårska indikationer på att åsiktsregistrering pågår och att personkontrollskungörelsen inte har trängt igenom, som Geijer säger i den nämnda intervjun. Jag har i ett tidigare anförande redogjort för uppgifter, lämnade från mycket trovärdigt håll, att säpo sysslar med att kartlägga folk som står utanför systembolagen och säljer vänstertidningar och ägnar sig åt normal politisk aktivitet. När man talar om förfluten tid så vill jag säga att detta inte ligger särskilt långt tillbaka i tiden. Kan justitieministern garantera att säpo inte alltjämt håller på med sådan hantering?

Dessutom kan jag inte inse, trots både justitieministerns och JO:s försäkringar, att det var korrekt handlat att inte informera riksdagsledamöterna eller ens justitieministern om det avslöjade sammanträffandet mellan västtysk säkerhetspolis och svenska säpo. Vi borde ha informerats inte bara efter sammanträffandet utan också före.

Herr Romanus säger i sitt svar till mig att i "sådana situationer är det viktigt att det i allt fall står klart att insynen i verksamheten är betryggande". Jag kan inte finna att så är fallet, och då tar jag bl. a. sammanträffandet mellan svensk och västtysk säkerhetspolis som ett av bevisen på att insynen inte är betryggande och att lekmannarepresentanterna inte har den kontroll och den insyn som man påstår att de bör ha och skall ha. Det hade känts bättre om statsrådet i detta sammanhang hade försäkrat att åtgärder skall vidtas för att inte bara förbättra insynen utan också den demokratiska kontrollen över säpos organisation och arbetsformer.

Tisdagen den
8 november 1977

*Om behandlingen
av ansökningar om
tillstånd att
utskänka öl i
personal matsalar*

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! Jag skall bara något kommentera det som Alf Lövenborg säger om samarbete med tysk polis. Det har faktiskt gjorts en utredning, en ganska utförlig sådan, av justitiecombudsmannen. Han avslutade ärendet den 10 oktober 1977. Där finns en utförlig redogörelse för vad som framkommit. Innan justitiecombudsmannen lämnade sin redogörelse för utredningen hade jag gjort ett personligt besök på säkerhetstjänsten och informerat mig om principerna för samarbetet. Det är om dessa principer som jag har uttalat att de, såvitt jag har kunnat finna, står helt i överensstämmelse med de riktlinjer som är fastlagda.

ALF LÖVENBORG (-):

Herr talman! JO har avslutat sin utredning om detta sammanträffande, men kvar står att vi ännu inte fått någon förklaring till varför lekman-narepresentanterna inte på något sätt informerades före eller efter sammanträffandet. Det borde väl ha tillhört den normala ordningen när det gäller något så pass anmärkningsvärt.

I dagens situation råder en stämning som lätt kan jagas upp och utnyttjas av reaktionära element. Den terroristverksamhet som innebär mord och kidnappning av enskilda personer måste självfallet bekämpas, därför att den är skadlig och farlig för demokratin. Men man skall inte bortse från att reaktionära element också inom de polisiära organen kan utnyttja den rådande stämningen för att överträda sina befogenheter och gå på sidan om de parlamentariska kontrollorganen och gällande lagar.

Jag vill än en gång upprepa att det hade känts mera betryggande om justitieministern åtminstone hade sagt sig vilja ta en funderare över vilka åtgärder som kan vidtas för att stärka inflytandet och kontrollen över säkerhetspolisens verksamhet. Nu tycker statsrådet i allt väsentligt att allt är ganska gott. Det är inte lugnande och bäddar förmodligen för nya skandaler framöver.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 2 Om behandlingen av ansökningar om tillstånd att utskänka öl i personal matsalar

Socialministern RUNE GUSTAVSSON erhöll ordet för att besvara *Rolf Clarksons* (m) den 20 oktober anmälda fråga, 1977/78:84, till budgetministern, och anförde:

Herr talman! Rolf Clarkson har frågat budgetministern om han är benägen att temporärt lösa frågan om tillstånd för de personal matsalar, vars ansökningar om att få servera öl inte hinner behandlas före den 1 januari 1978, då tillståndstvång för sådan servering inträder. Frågan har överlämnats till mig för att jag skall besvara den.

Enligt den nu gällande ölförsäljningslagen får öl serveras i personal-

*Om behandlingen
av ansökningar om
tillstånd att
utskänka öl i
personal matsalar*

matsalar utan tillstånd. Den nya lagen om handel med drycker som träder i kraft den 1 januari 1978 och som ersätter bl. a. ölförsäljningslagen ställer däremot krav på tillstånd även vid servering i personalmatsalar.

I syfte att motverka en anhopning av ansökningar till länsstyrelserna under årets sista månader har riksskatteverket i samarbete med Svenska bryggareföreningen lämnat information till personalmatsalar om innehållet i den nya lagstiftningen. I informationsmaterialet, som började distribueras i september, framhålls vikten av att ansökan lämnas in snarast. Dessutom har vissa länsstyrelser, bl. a. länsstyrelsen i Stockholms län, lämnat information i pressen.

Riksskatteverket har i anvisningar till länsstyrelserna framhållit att ansökningar om tillstånd till servering av öl i personalmatsalar endast i undantagsfall torde behöva underkastas ingående formell prövning.

Riksskatteverket har lämnat uppgift på hur många ansökningar som i slutet av oktober hade lämnats in till länsstyrelserna i vissa län. I Stockholms län var det omkring 100 ansökningar, i Göteborgs och Bohus län omkring 10 och i Malmöhus län omkring 50. Dessa länsstyrelser har uppgivit att samtliga då ingivna ansökningar kommer att behandlas före årsskiftet. I övriga delar av landet torde endast ett obetydligt antal ansökningar ha lämnats in.

Även om det låga antal ansökningar som hittills har lämnats in till länsstyrelserna kan tyda på att flertalet personalmatsalar i framtiden kommer att nöja sig med att servera lättöl och andra alkoholfria drycker vill jag inte utesluta att ett betydande antal ansökningar ges in så sent att de med hänsyn till föreskrivet remissförfarande inte hinner behandlas innan den nya lagen träder i kraft. Jag vill här peka på möjligheten att i sådana fall meddela tillstånd för servering under enstaka tidsperiod. Tidsperioden kan bestämmas på sådant sätt att ansökan om permanent tillstånd hinner avgöras under perioden. Ansökningar om tillstånd till servering under kortare tidsperiod behöver inte remissbehandlas, och beslut kan därför i allmänhet fattas utan större dröjsmål.

ROLF CLARKSON (m):

Herr talman! Jag tackar först statsrådet Gustavsson för det positiva svar jag fått på min fråga. Tacket är desto mer välförtjänt som statsrådet lämnar en klar anvisning om en praktisk möjlighet att komma undan den besvärliga eller åtminstone otrevliga övergångsperiod som annars skulle drabba personalmatsalarna.

Som en kontrast till statsrådets eget svar skall jag referera vad som stått att läsa i en stor del av den svenska pressen för bara några veckor sedan. De uttalanden jag skall läsa upp emanerar från länsstyrelsen i Malmö. Den ansvariga myndighetens talesman säger att man i dagarna låter 3 400 brev gå ut till företag i länet. Han säger: "Det värsta är att vi inte vet hur många inrättningar av den här typen det finns."

Vidare säger han: "Informationen om det utvidgade ölförbudet har varit dålig. Länsstyrelsen har saknat pengar för en kampanj och detsamma

Tisdagen den
8 november 1977

*Om behandlingen
av ansökningar om
tillstånd att
utskänka öl i
personal matsalar*

gäller riksskatteverket. Följden blir att man nu får agera närmast i panik. --- Fem månader är normal genomgångstid på ett ölutskänkningsärende. --- Hela den vanliga remissrundan skall dras. Det innebär att sedan ärendet kommit in till länsstyrelsen skall kommun och polismyndigheter och dessutom länsnykterhetsnämnden yttra sig i utskänkingsfrågan."

Han hopar alltså en massa stenar på vägen för alla dessa personal matsalar.

Sedan fortsätter han med att säga att man visserligen minskat formaliteterna och förenklat uppgiftslämnandet. "Men trots allt måste nog många personalrestauranger inrikta sig på ett ölstopp från årsskiftet fram till i februari månad. Vi kommer helt enkelt inte att hinna med, även byråkratin måste ha sin tid. Och vi måste följa lagar och förordningar."

Det han säger står alltså i den allra skarpaste kontrast till vad socialministern själv säger, nämligen att det finns en dispensmöjlighet. Man kan för en övergångstid ge tillstånd till utskänkning av folköl på personalrestaurangerna. Om inte annat hoppas jag att den här frågeställningens behandling i riksdagen får den publiciteten att de berörda myndigheterna - som inte tycks vara underrättade på något annat sätt - får besked om att denna konkreta möjlighet finns.

Jag slutar med att fråga socialminister Gustavsson: Kan man från departementets sida tänka sig att företa sig ytterligare något för att sprida den uppenbarligen välbehövliga informationen om denna fråga skall behandlas ute i länsstyrelser, där besluten skall fattas?

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag vill först säga att det inte handlar om ett totalt ölstopp - det gäller det öl som är starkare än lättölet.

Jag beklagar om informationen inte gått ut ordentligt i Malmö. Som jag framhöll i mitt svar har riksskatteverket i samarbete med Bryggeriföreningen gått ut med information, och det gjorde man omedelbart efter semestrarna enligt de uppgifter vi har fått.

Jag kan tillägga att riksskatteverket är berett att ta ansvaret för att informationen förs ut. Är det så att det inte har klaffat ordentligt, är jag övertygad om att man går ut med ytterligare information i denna fråga.

ROLF CLARKSON (m):

Herr talman! Jag medger gärna att jag är mycket nöjd med statsrådets svar på min fråga. Det är ett svar sådant som man väntar sig av representanten för en regering som har sagt sig vilja bekämpa byråkratin i så stor utsträckning som möjligt.

Detta är naturligtvis ingen stor fråga, och vi är alla här i riksdagen skyldiga till det alkoholpolitiska beslutet. Men faktum är att det är många som tycker att detta är onödigt kineseri i en så bagatellartad fråga. Jag är fullt på det klara med att det här närmast gäller, om man skall få

förtära folköl eller vanlig pilsner i personalmatsalarna under en övergångstid. Frågan har alltså rimliga proportioner.

Jag tackar än en gång statsrådet Gustavsson för det positiva svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Meddelande om interpellationssvar

1977/78:24 om bostadspolitiken

Statsrådet BIRGIT FRIGGEBÖ:

Herr talman! På grund av tidsbrist kommer interpellation 1977/78:24 av Tore Claeson att besvaras fredagen den 11 november. Interpellanten är också informerad om detta.

§ 4 Om försöksverksamheten med tillnyktringskliniker

Socialministern RUNE GUSTAVSSON erhöi ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Margareta Andrén* (fp) den 4 oktober anmälda interpellation, 1977/78:5, dels *Ivar Nordbergs* (s) den 20 oktober anmälda fråga, 1977/78:79, och anförde:

Herr talman! Margareta Andrén har i en interpellation om tillnyktringskliniker frågat mig dels vilka erfarenheter man hittills har av den bedrivna försöksverksamheten vid Olovskliniken i Landskrona, dels om jag kan lämna en redogörelse för den fortsatta försöksverksamheten och om det planeras någon sådan inom Stockholmsområdet.

Ivar Nordberg har frågat mig om regeringen kommer att ställa Storstockholmsområdet utanför den statsbidragsberättigade försöksverksamheten och, om så är fallet, vilka motiven är för detta.

Jag besvarar interpellationen och frågan i ett sammanhang.

Landskronakliniken började sin verksamhet i juni 1977 och har alltså varit i bruk så kort tid att det är alltför tidigt att dra några säkra slutsatser av verksamheten där. Jag har dock nyligen vid ett sammanträffande med representanter för kliniken och för polisen i Landskrona fått det intrycket att verksamheten fungerar tillfredsställande. Den upplevs positivt av polisen och av klienterna. Kliniken kan i stort sett ta emot alla de berusade personer som omhändertas av polisen trots att många även söker sig dit frivilligt. Vidare kan konstateras att klienterna domineras av alkoholskadade som tidigare är kända av polis och sociala myndigheter.

Riksdagen har av regeringen begärt en plan över en utvidgad försöksverksamhet med tillnyktringskliniker. En sådan plan har utarbetats av en arbetsgrupp som består av representanter för socialdepartementet, justitiedepartementet, socialstyrelsen, rikspolisstyrelsen, Landstingsförbun-

Nr 22

Tisdagen den
8 november 1977

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om försöksverk-
samheten med
tillnyktringsklini-
ker*

Tisdagen den
8 november 1977

Om försöksverksamheten med tillnyktringskliniker

det och Svenska kommunförbundet. Planen kommer att redovisas i det förslag till tilläggsbudget som regeringen den 27 oktober 1977 beslutat överlämna till riksdagen.

Utgångspunkten för försöksverksamheten måste vara att den skall kunna utgöra modell för en utbyggnad i andra delar av landet. Därför har arbetsgruppen sökt förlägga den till orter av olika storlek i skilda delar av landet. Dessutom har gruppen försökt tillgodose de önskemål om olika typer av försöksverksamhet som riksdagen framställt. Stockholm ingår inte i planen. Det kan dock nämnas att avsikten är att den försöksverksamhet med sjukvårdspersonal knuten till polisarresterna, som har beslutats av riksdagen, bl. a. skall förläggas till Stockholm.

Det är viktigt att framhålla att den primära avsikten med en försöksverksamhet inte är att lösa lokala problem. Detta är en uppgift för sjukvårdshuvudmannen, den kommunala socialvården och polisen.

MARGARETA ANDRÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min interpellation angående försöksverksamheten med tillnyktringskliniker.

Omhändertagandet av berusade enligt LOB, som trädde i kraft den 1 januari i år, har blivit ett stort problem på många platser och då inte minst i Stockholm. Även om alla är överens om att själva avkriminaliseringen av fylleristraflet var positivt har dock omhändertagandet vållat svårigheter både för polisen och för sjukvårdshuvudmännen. Antalet berusade som förts till sjukhus har sålunda kraftigt ökat efter årsskiftet.

Rikspolisstyrelsen har den 28 september i år i en skrivelse till justitiedepartementet begärt förtydligande av lagen då det gäller omhändertagandet av berusade. Lagen verkar vara så vagt formulerad att ingen riktigt tycks veta när en berusad person skall tas om hand. I Stockholm har omhändertagandet av fyllerister hitintills i år sålunda minskat med minst en tredjedel. Detta har bl. a. lett till betydande ordningsproblem på gator och allmänna platser, eftersom antalet berusade tyvärr inte minskat i motsvarande omfattning.

En annan negativ effekt har enligt rikspolisstyrelsen blivit att flera personer i stället tagits om hand enligt lagen om tillfälligt omhändertagande, vilket naturligtvis inte var avsett.

Enligt LOB är det ju meningen att den omhändertagne berusade skall få vård på sjukhus och också ges möjlighet till social rehabilitering då så är erforderligt. Detta kan dock försvåras eller förhindras därigenom att den som tas om hand enligt LOB ej behöver uppge sitt namn. Polisen upplever det som otillfredsställande att omhändertagna på så sätt inte kan ges den hjälp som de skulle behöva.

Syftet med reformen om fylleristraflets avskaffande var helt säkert gott. Men man får också ha förståelse för den kritik och besvikelse som nu uppstår då de positiva effekterna uteblir, ofta beroende av otillräckliga resurser.

Vi måste väl ändå hålla med om att lagen inte var tillräckligt förberedd

genom förhandlingar, kontakter och samarbete med bl. a. polis, landsting och kommuner. Men det torde inte vara den nuvarande socialministerns fel att förberedelserna var så bristfälliga utan i första hand den gamla regeringens.

Men nu är det den nuvarande regeringen som måste lyssna på de erfarenheter som redan gjorts och de synpunkter som förs fram och med ledning härav och tillsammans med de olika huvudmännen försöka förhindra att lagen om omhändertagande av berusade fortsätter att upplevas som en pappersreform.

Vi kan inte stå till svars med att även i fortsättningen läsa t. ex. följande tidningsrubriker: "Alkoholsjuka får ingen vård" – "Sjukhuspersonal hotas av berusade" – "Skyddsombud hotar stänga akutmottagning" osv.

Tyvärr är de här påståendena inte endast tidningsrubriker utan verkliga upplevelser. Inte minst här i Stockholm förekommer det ofta att sjukvårdspersonalen utsätts för våld och hotas av berusade personer som förs till våra akutmottagningar. Polis och vaktbolag har därför fått anlitats vid t. ex. Huddinge sjukhus.

Den oro som dessutom upplevs av akutmottagningarnas svårt sjuka och bland olycksfallen är mycket olycklig! Det är naturligtvis otillfredsställande att man inte vid lagens ikraftträdande – eller ens i dag – har skilda mottagningar på sjukhusen för berusade och för övriga vårdbehövande.

Det är nödvändigt att s. k. tillnyktringskliniker kommer till stånd. Försöksverksamheten är därför viktig så att man, som socialministern säger i interpellationssvaret, får en modell för en utbyggnad av denna verksamhet.

Positiva resultat tycks ju också under den här korta tiden ha kommit fram av den försöksverksamhet som nu bedrivs i Landskrona. Det är både glädjande och nödvändigt att en utvidgning av försöksverksamheten kommer i gång på ytterligare fem platser i landet.

Man måste dock med beklagande konstatera att inte Stockholm ingår i den plan för försöksverksamhet som nu utarbetats. Det hade nämligen varit värdefullt med försöksverksamhet i någon del av en så stor ort som Stockholm, och det är ju här som problemen är allra störst. Eftersom staten fortfarande är huvudman för Karolinska sjukhuset kunde det väl ha varit lämpligt att pröva försöksverksamhet även vid ett statligt sjukhus.

I våras väckte jag en motion i riksdagen om sådan försöksverksamhet i Stockholmsområdet. Som svar på motionen framhöll då socialutskottet att "preliminära diskussioner har förts med Karolinska sjukhuset om ett försök som täcker ett av polisens vaktdistrikt antingen i Stockholm eller Solna".

Tydligt var planerna på en tillnyktringsklinik långt framskridna då det gäller Karolinska sjukhuset. Professor Carl-Magnus Ideström säger i en tidningsintervju: "Allt är klart, men det fattas pengar att sätta i gång." Och landstingsrådet Gunnar Hjerne, som tillhör direktionen, säger

Om försöksverksamheten med tillnyktringskliniker

Tisdagen den
8 november 1977

*Om försöksverk-
samheten med
tillnyktringsklini-
ker*

i ett uttalande att planeringen har pågått ett år. En tom lokal hade enligt professor Idestrom reserverats för projektet.

Tydligen har något kommit emellan som gjort att det väl förberedda projektet nu skjutits åt sidan, men jag hoppas att det endast är tillfälligt. Departementsrådet Nils Magnusson har ju också i en intervju ställt i utsikt att Stockholms svåra förhållanden på det här området skulle diskuteras i höst.

Enligt uppgift avser Karolinska sjukhuset att gå in med förnyad framställning om statligt bidrag till den här planerade tillnyktringsenheten, som enligt förslaget skulle bedrivas i samarbete med landstinget och Solna kommun.

Besvikelsen över uteblivna statsmedel gäller naturligtvis även Maria-mottagningarna i Stockholm. Stockholms läns landsting har ju hos socialdepartementet redovisat sin planerade försöksverksamhet vid Maria-kliniken med koppling till rehabiliteringshemmet Krinolinen och i samarbete med Stockholms kommuns socialförvaltning.

Justitiedepartementet har nu, som framhållits i interpellationssvaret, föreslagit att man skall ha en försöksverksamhet med en legitimerad sjuksköterska placerad på en polisstation i Stockholm. Trots invändningar från sjukvårdsförvaltningen har hälso- och sjukvårdsnämnden i landstinget tillstyrkt förslaget. Kanske kan det trots en del betänkligheter komma fram något positivt från den försöksverksamheten.

Socialministern säger i svaret att inrättande av tillnyktringskliniker i första hand är en regional fråga, och det är naturligtvis riktigt. Stockholms läns landsting planerar nu också att provisoriskt lösa de mest akuta svårigheterna med LOB-fallen. Den långsiktiga planeringen är att om ett par år kunna inrätta tre tillnyktringskliniker.

Men problemen är ju så stora på det här området i Stockholm att detta torde långtifrån räcka. Därför hade det varit angeläget att även det statliga sjukhuset i Stockholmsområdet hade varit med från början för att försöka klara den besvärliga situation som man borde ha kunnat förutse redan när lagen om omhändertagande av berusade beslutades. Från statens sida avkriminaliserade man alltså fylleriet men utan att ombesörja förändringar i vårdorganisationen och utan att se till att några tillskott i resurser kom till stånd. Och dessa nya bördor föll dessutom på de redan hårdast belastade eller mest vakansdrabbade områdena inom sjukvården, nämligen sjukhusens akutmottagningar, distriktsläkarvården och psykiatrin. Jag tror därför att man från centrala instanser på olika nivåer måste känna sin del av ansvaret för fattade beslut.

IVAR NORDBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min fråga, och jag tolkar det så att det är de tre sista styckena i svaret som tar upp den frågeställning jag har framfört.

Svaret bekräftar tyvärr att regeringen kommer att ställa hela Storstockholmsområdet utanför den statsbidragsberättigade försöksverksamheten

Tisdagen den
8 november 1977*Om försöksverksamheten med tillnyktringskliniker*

med tillnyktringskliniker. Jag beklagar att regeringen har intagit den ståndpunkten.

De motiv som socialministern anför för att inte ta med Storstockholmsområdet är inte särskilt starka. I ett avseende måste väl inte minst hans borgerliga partivänner i Stockholms läns landsting betrakta svaret som en ren oförskämdhet. Socialministern säger nämligen följande:

”Det är viktigt att framhålla att den primära avsikten med en försöksverksamhet inte är att lösa lokala problem. Detta är en uppgift för sjukvårdshuvudmannen, den kommunala socialvården och polisen.” Den delen av svaret vittnar om att socialministern har den uppfattningen att den försöksverksamhet som Stockholms läns landsting presenterat i en skrivelse till regeringen inte skulle vara ärligt menad, utan att landstinget i stället var ute i skumma avsikter – närmast för att få statliga medel till att täcka kostnaderna för en verksamhet som inte hör hemma under den typ av försöksverksamhet vi här diskuterar. Det är verkligen ett i allra högsta grad uppseendeväckande svar från socialministern, och det är – som jag har sagt förut – ett rent ut sagt oförskämt svar gentemot landstinget.

Jag håller gärna med socialministern om att utgångspunkten för försöksverksamhet av det här slaget måste vara att den skall kunna utgöra modell för en utbyggnad, men inte bara i andra delar av landet, som socialministern säger, utan i alla delar av landet. I motsats till socialministern anser jag alltså att det är nödvändigt att även Storstockholmsområdet kommer med i försöksverksamheten. Jag utgår från att en sådan försöksverksamhet i det här området kommer att bli nödvändig, oavsett om vi får statligt stöd för verksamheten eller inte. Jag är nämligen inte så säker på – och det tror jag inte att socialministern vågar vara i förväg heller – att den försöksverksamhet som regeringen föreslår i sin tilläggsbudget och som socialministern hänvisar till i sitt svar, men som vi tyvärr inte har kunnat ta del av – vilket är beklagligt när vi för debatten – kommer att vara användbar i Storstockholmsområdet, med de speciella problem som finns här i jämförelse med förhållandena i övriga delar av landet.

När man skulle ta ut fem försöksområden borde det ha varit rätt naturligt att den region som har ungefär en femtedel av landets invånare hade fått bli ett av försöksområdena – detta inte minst med hänsyn till vad jag har sagt tidigare om de speciella problem som finns här, och även med tanke på det stora intresse som landstinget har visat i det avseendet. Jag vill understryka att det är ett ärligt menat intresse från landstingets sida.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Till Margareta Andrén vill jag kort säga att det begärda förtydligandet från justitiedepartementet enligt uppgift kommer i morgon. Då hoppas jag att det hela skall bli klart, så att det inte råder någon okunnighet om vad som skall gälla.

Tisdagen den
8 november 1977

Om försöksverksamheten med tillnyktringskliniker

Sedan var det ju så, Margareta Andrén, att när riksdagen tog propositionen – som inte kom från socialdepartementet utan från justitiedepartementet – var vi väl medvetna om att man inte på en gång kunde följa upp intentionerna. Det hade föreslagits en försöksverksamhet, och riksdagen begärde en sådan i större omfattning än vad propositionen föreslog. Det är den försöksverksamheten vi nu försöker följa upp. Vi har haft svårigheter att komma i gång i Landskrona, vill jag säga, men nu är vi i gång där. Och på de övriga platserna planeras verksamheten.

Beträffande situationen i Stockholm kan jag säga att det fanns problem med berusade personer som uppträdde störande vid sjukhusen redan innan fylleristraflet avskaffades, men den situationen har förvärrats. Det förhållandet att polisen i större utsträckning nu kör berusade till sjukhus kan i viss mån bidra till detta – det är givet. Och en bidragande orsak kan också vara att antalet berusade personer i Stockholm som omhändertagits av polisen minskat väsentligt i år jämfört med 1976 – de siffrorna är mycket varierande i de olika polisdistrikten i landet. Detta har sannolikt medfört att fler berusade personer frivilligt sökt sig till sjukhusen, och under en övergångstid kan det därför uppstå problem som kan vara svåra att bemästra. Jag följer utvecklingen med mycket stor uppmärksamhet.

Det har redovisats ett förslag till tillnyktringsklinik vid Karolinska sjukhuset, men vid den tidpunkt då ställning togs till försöksorterna var det oklart med lokalfrågorna – det vill jag att ni skall lägga på minnet. En avgörande fråga vid valet av försöksorter har också varit kostnaden för projektet. Skall vi kunna räkna med en snabb utbyggnad sedan försöksverksamheten avslutats måste också kostnaderna hållas nere, och då måste vi ha realistiska modeller när vi går ut i försöksverksamheten.

Om det förslag till försöksverksamhet vid Karolinska sjukhuset som presenterades hade godtagits skulle ungefär hälften av den summan som nu disponeras för de fem försöksorterna inkl. Göteborg ha tagits i anspråk. Det kan dessutom ifrågasättas om en klinik med klienter huvudsakligen från Solna och Sundbyberg kan betraktas som representativ för Storstockholm.

Intressantare hade varit om det hade förelegat en plan för försöksverksamhet som berörde de hårdast belastade delarna av Stockholm – det har inte kommit fram något förslag om Mariakliniken, Margareta Andrén. Någon sådan plan har inte heller redovisats. Herr Nordberg säger att mitt svar är en ren oförskämdhet mot Stockholm. Jag tycker också att det hade varit bra med en försöksverksamhet i Stockholm, men det förutsatte att vi skulle få en realistisk plan från de ansvariga, och jag kan bara konstatera att vi inte har fått det.

Sedan är det så att riksdagen begärt en skyndsam redovisning av den här verksamheten, och därför har vi försökt att presentera en sådan.

Jag vill än en gång betona det jag förut sagt: Den här verksamheten är en försöksverksamhet med modeller som vi skall ha för att sedan kunna använda ute i landet vid den fortsatta uppbyggnaden. Då är det naturligtvis bra med modeller som dels är realistiska, dels löser lokala

problem. Vi har försökt arbeta efter den principen samtidigt som vi har försökt att få fram så många olika modeller som möjligt med hänsyn till de pengar som står till förfogande.

Nr 22

Tisdagen den
8 november 1977

*Om försöksverk-
samheten med
tillnyktringsklini-
ker*

MARGARETA ANDRÉN (fp):

Herr talman! Jag är glad över det förtydligande som skall komma från justitiedepartementet redan under morgondagen. Väntan på ett sådant förtydligande har gjort situationen mycket problematisk för de berörda.

Även om propositionen inte kom från socialdepartementet utan från justitiedepartementet kan vi inte förneka att regering och riksdag försatt sjukvårdshuvudmännen liksom den kommunala socialvården och polisen i en mycket svår situation genom att lagförslaget inte åtföljdes av nödvändigt samråd och samarbete med övriga inblandade. Genom min erfarenhet från fältet och mina kontakter med olika vårdorgan vet jag att det är de enskilda människorna som nu kommer i kläm. Det gäller såväl patienter som personal. Och detta var ju inte meningen med lagförslaget.

Jag har med intresse lyssnat till socialministerns andra inlägg, och jag har naturligtvis förståelse för en del av de framförda invändningarna. Däremot har jag en något avvikande uppfattning om planen när det gäller kontakterna med Stockholms kommun och Stockholms läns landsting. Om den är realistisk eller inte kan jag inte avgöra, men jag utgår ifrån att den är det.

Det är klart att jag fortfarande är litet besviken över att Rune Gustavsson inte kan ge några mer konkreta besked angående statligt stöd till tillnyktringsenheter i Stockholms läns landsting, men jag hoppas att de överläggningar som jag förmodar kommer att ske mellan å ena sidan Stockholmsområdet och å andra sidan departementet och regeringen skall få till resultat att bidrag i en eller annan form skall kunna utgå. Om detta sker som försöksverksamhet eller i annan form spelar mindre roll – huvudsaken är att lagens intentioner kommer att kunna uppfyllas.

IVAR NORDBERG (s):

Herr talman! Socialministerns svar överraskar mig en aning. Han säger att när regeringen tog ställning till vilka orter som skulle omfattas av försöksverksamheten så fanns inte försöksprojektet inom Mariapolikliniken med.

Men, socialministern, enligt de uppgifter som jag har fått skickade Stockholms läns landsting redan den 22 juni in ett förslag, där man skisserade hur en försöksverksamhet skulle byggas upp med 15–16 vårdplatser på Mariamottagningen, som då skulle avdelas för s. k. LOB-fall, samtidigt som ca tio platser vid socialförvaltningens rehabiliteringshem Krinolinerna i Fruängen skulle tas i anspråk för tillnyktring, avgiftning och social rehabilitering.

Jag skall inte fälla något omdöme om hur realistisk eller orealistisk landstingets plan var. Men jag utgår ifrån att därest socialministern verkligen hade haft det intresse av att Stockholm borde ingå som ett för-

Tisdagen den
8 november 1977

*Om försöksverk-
samheten med
tillnyktringsklini-
ker*

söksområde, som han i dag påstår sig ha haft, då skulle man ha tagit upp överläggningar med Stockholms läns landsting för att diskutera igenom projektets uppläggning och utformning. Något sådant intresse har man emellertid tydligen inte haft från regeringens sida.

Nu säger socialministern trots allt, om jag tolkar honom rätt, att han vill att Stockholm skall vara med som ett försöksområde. Får jag betrakta det som en utsträckt hand och ett löfte om att vi kan fånga in Stockholm i den försöksverksamhet som skall komma i gång inom det här området? Om det nu är för sent för socialministern att lägga fram förslag om detta i regeringspropositionen, så är det ju för den skull inte för sent för fru Andrén och mig och eventuellt för andra att lägga fram en motion här i riksdagen med förslag om att Stockholm skall omfattas av försöksverksamheten. Vad jag förstår kan man således räkna med socialministerns stöd i det avscendet.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag kan givetvis inte förhindra herr Nordberg att motionera, det står honom fritt. Men jag har inte sträckt ut någon hand, utan jag har sagt att jag anser att det hade varit värdefullt om Stockholm hade kunnat omfattas av försöksverksamheten. Vi har vid flera tillfällen under våren haft överläggningar med representanter för Stockholms läns landsting, och enligt uppgifter som jag har fått nu fick vi också en grov skiss från landstinget, men den kom på ett mycket sent stadium när vi i stort hade planeringen klar. Det rörde sig om en grov skiss, inte om något förslag.

IVAR NORDBERG (s):

Herr talman! Jag har tagit del av den skrivelse som Stockholms läns landsting tillställt socialdepartementet. Det är en väl utvecklad diskussion man där för om hur försöksverksamheten skulle kunna läggas upp, vilket jag påvisat, vid bl. a. Mariakliniken och rehabiliteringshemmet Krinolin. Det har, vad jag förstår, varit helt öppet för socialministern att med Stockholms läns landsting diskutera igenom det förslaget och få en eventuell justering till stånd, om det hade varit önskvärt.

Men av socialministerns senaste inlägg fick jag det intrycket att socialministern inte känt till landstingets skrivelse. Han fick informationen just nu, från en av sina medarbetare som sitter vid väggen, om att Stockholms läns landsting har visat detta intresse. Och det vittnar ju i än högre grad om hur nonchalant den här frågan handlagts av socialministern.

Om socialministern står fast vid att det hade varit värdefullt om Storstockholmsområdet hade omfattats av försöksverksamheten tror jag inte det finns någon som motsätter sig att man för in Stockholm i försöksverksamheten.

Jag upprepar än en gång: Jag hoppas att socialministern i den här

debatten kan ge oss ett besked om att han är beredd att stötta ett förslag från vår sida om att föra in Stockholm i försöksverksamheten.

Nr 22

Tisdagen den
8 november 1977

Om försöksverksamheten med tillnyktringskliniker

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag beklagar att herr Nordberg inte inhämtat alla fakta i det här målet. Jag har redovisat i mitt interpellationssvar att om vi exempelvis skulle ha följt det förslag som rörde Karolinska sjukhuset så hade hälften av det anslag som står till vårt förfogande gått åt. Det var inte ett realistiskt alternativ.

Beträffande intresset för Stockholmsområdet beklagar jag att vi inte har fått fram mer realistiska och konkreta förslag därifrån, så att vi kunnat få en försöksverksamhet i Stockholmsområdet. Det var utgångspunkten från början, herr Nordberg, men det har inte varit möjligt att fullfölja dessa tankegångar.

Jag rekommenderar herr Nordberg att hämta alla handlingar i målet. Då kanske bilden av denna verksamhet och av socialdepartementet och dess tjänstemäns arbete blir litet annorlunda än den herr Nordberg vill förevisa, nämligen att ärendet behandlats nonchalant från vår sida.

IVAR NORDBERG (s):

Herr talman! Socialministern skall akta sig att blanda bort korten. Karolinska sjukhuset och verksamheten där är en sak. Den verksamhet Stockholms läns landsting föreslagit, kopplad till Mariapolikliniken och rehabiliteringshemmet Krinolinen, är en annan sak. Det är den sistnämnda saken jag tagit upp i min fråga till socialministern. Men den har socialministern tydligen inte tidigare varit informerad om, utan den blev han informerad om först i dag.

Men, herr socialminister, den information den här debatten ger är sannerligen intressant för de borgerliga ansvariga politikerna i Stockholms läns landsting. Den ger vid handen att socialministern varit väldigt positiv till att starta en sådan här verksamhet, men det beror således på de borgerliga politikerna i Stockholms läns landsting att försöksverksamheten inte får komma i gång här i Stockholms län. Det är, socialministern, ytterligare en oförsämd beskyllning riktad mot Stockholms läns landsting och de ansvariga politikerna.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Herr Nordberg har rätt att tro vad han vill. Men i det här fallet, det sade jag från talarstolen i mitt andra inlägg, hade det varit mer realistiskt att få en försöksverksamhet för Stockholms innerområden. Men det fick vi inte, eftersom det icke har kommit något realistiskt förslag. Det är detta som vi inte har haft möjlighet att diskutera.

Och beträffande Karolinska sjukhuset ännu en gång: Det fanns inte möjligheter att utveckla det med hänsyn till de ekonomiska förutsättningarna, alltså de anslag som vi hade till förfogande.

Tisdagen den
8 november 1977

*Om åtgärder för
att bekämpa
narkotikamissbru-
ket*

IVAR NORDBERG (s):

Herr talman! Alltså har Storstockholmsområdet varit uppe i debatten när regeringen skulle välja ut de olika försöksorterna.

Får jag då fråga socialministern om det verkligen är på det sättet att man bara har konstaterat att de förslag som Stockholms läns landsting framfört har varit helt orealistiska och att regeringen, efter det att ansökan den 22 juni kom in från Stockholms läns landsting, avstått från att ta kontakt med landstinget för att diskutera igenom det projekt som landstinget hade föreslagit.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag har faktiskt fått uppfattningen att herr Nordberg visste om att detta har varit uppe till diskussion mellan socialdepartementet och Stockholms läns landsting. Det har jag framhållit, och det trodde jag att herr Nordberg också tagit reda på, innan han kom till den här debatten.

Jag vill än en gång säga: De förslag som presenterats har icke varit tillräckligt utvecklade, och vi har därför inte kunnat ta ställning till dem. Därtill skulle vi lägga fram en redovisning för riksdagen – det har så begärts, och det har vi gjort.

IVAR NORDBERG (s):

Herr talman! Det måste innebära att de borgerliga landstingspolitiker som socialministern träffat samman med har varit helt ovilliga att utforma ett försöksprojekt i den här regionen som kunnat vinna anslutning från den borgerliga regeringens sida. Jag ber att få tacka än en gång för den upplysningen.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Det är inte alls säkert, Ivar Nordberg, att det beror på ovilja – det har jag inte sagt. Men det kan ju bero på speciella förhållanden i Stockholm som gör att det tar betydligt längre tid att försöka få fram ett projekt här som kan genomföras och utgöra en modell.

Jag vet inte vilken uppfattning herr Nordberg har om Göteborg, men även det är ju ett storstadsområde. Där arbetar vi med en modell, och det kan hända att den går att tillämpa även för Stockholm.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om åtgärder för att bekämpa narkotikamissbruket

Socialministern RUNE GUSTAVSSON erhöll ordet för att besvara *Thure Jadedstigs* (s) den 13 oktober anmälda interpellation, 1977/78:42, och anförde:

Herr talman! Thure Jadedstig har frågat mig om jag är beredd att inför

riksdagen redogöra för de åtgärder som regeringen ämnar vidta i fråga om bekämpandet av narkotikamissbruket, om något samlat åtgärdspaket är att vänta, samt vid vilken tidpunkt detta i så fall kommer att avlämnas till riksdagen för beslut.

Som Thure Jädestig nämner i sin interpellation tillsatte regeringen i våras en ledningsgrupp för narkotikafrågor. Gruppen skall ta initiativ till ytterligare insatser mot narkotikamissbruket och verka för en samordning av insatserna på detta område. Gruppen arbetar snabbt.

En av de mest angelägna uppgifterna för gruppen är vården av narkotikamissbrukare. Denna är f. n. otillräcklig i flera avscenden. I syfte att skaffa en aktuell bild av missbrukssituationen, behovet av insatser och möjligheterna att bättre utnyttja befintliga resurser har regionala överläggningar genomförts i samtliga län. Förutom de huvudansvariga för vården av narkotikamissbrukare, dvs. kommuner och landsting, har representanter för polis, skola, kriminalvård, ideella organisationer m. fl. deltagit i överläggningarna. I storstäderna och i de flesta landstingsområdena har särskilda arbetsgrupper bildats för att precisera vårdbehoven och behovet av andra insatser. Ledningsgruppen har också haft hearings med representanter för olika organisationer och personalgrupper.

På kriminalvårdens anstalter är missbrukssituationen på många håll allvarlig. Regeringen har därför på förslag av ledningsgruppen beslutat om medel för det s. k. Österåkersprojektet. Med detta projekt kommer en frivillig och helt drogfri behandlingskedja att inrättas vid vissa anstaltsenheter. Verksamheten beräknas kunna bli påbörjad vid årsskiftet. Vidare beslutade regeringen om förstärkning av kontrollåtgärderna genom ytterligare visitationspatruller och om viss intensifiering av fritidsverksamheten på anstalterna. Inom kriminalvårdsstyrelsen fortsätter med hög prioritet arbetet med att finna vägar att komma till rätta med narkotikamissbruket vid kriminalvårdsanstalterna. Styrelsen kommer därefter att förelägga ledningsgruppen de förslag till åtgärder som arbetet kan leda till.

För att förbereda ledningsgruppens förslag i olika delfrågor har ett tiotal arbetsgrupper tillsatts med representanter för centrala myndigheter och andra berörda organ. Exempel på sådana delfrågor är information, arbetsmarknadsfrågor, skolfrågor, utbildning av vårdpersonal och utvärdering av behandlingsresultat. Utöver detta arbetar ledningsgruppen med olika förebyggande insatser, familjevårdsfrågor och internationella åtgärder. Jag vill här erinra om att regeringen, efter förberedelser i ledningsgruppen, i våras anslog 2 milj. kr. av biståndsmedel till FN:s narkotikafond för att bl. a. på sikt minska den okontrollerade odlingen av opievallmo.

Jag vill också erinra om den kraftiga satsning på ungdomen som sker i det sysselsättningspaket som regeringen överlämnat till riksdagens prövning. Arbetslöshet kan vara en grogrund för missbruk, och de föreslagna åtgärderna mot ungdomsarbetslösheten är därför ett viktigt led i samhällets åtgärder mot narkotikamissbruket.

*Om åtgärder för
att bekämpa
narkotikamissbru-
ket*

Tisdagen den
8 november 1977

*Om åtgärder för
att bekämpa
narkotikamissbru-
ket*

Ledningsgruppen avser att utarbeta en rapport över sitt arbete och sina förslag till olika åtgärder på narkotikaområdet. Rapporten beräknas kunna överlämnas till regeringen omkring årsskiftet.

Regeringen är självfallet beredd att på allt sätt bekämpa narkotikamissbruket och den illegala narkotikahandlingen. Först sedan ledningsgruppen överlämnat sin rapport kan dock regeringen ta ställning till när och i vilken form en redovisning kan ske för riksdagen.

THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Gustavsson för svaret och noterar att den tillsatta ledningsgruppen synes ägna stor uppmärksamhet åt frågan.

Sedan jag framställde min interpellation har ledningsgruppens huvudansvarige vid en s. k. TT-intervju för dagspressen informerat oss om nuläget när det gäller gruppens arbete och meddelat att man vid nyåret skall lämna riksdagen en rapport. Nu tycks emellertid statsrådet tveka beträffande formen för redovisning.

Narkotikasituationen i landet är ju allvarlig. Statsrådet Gustavsson framhöll vid ett tidigare tillfälle här i riksdagen, den 23 november 1976, då vi två debatterade den här frågan, att narkotikamarknaden utvecklats till en "samhällelig maktfaktor". Han fortsatte: "Vidare kan ett demokratiskt samhälle inte acceptera förekomsten av en organiserad brottslighet som helt enkelt utgör en maktfaktor ---. I dag har narkotikasyndikaten tagit kontrollen över narkotikautvecklingen och styr en produktion av nya droger och en spridning av missbruket. Samhället måste erövra kontrollen över utvecklingen på narkotikaområdet."

Statsrådet har därmed understrukit att narkotikaproblemet övergått från att vara ett allmänt socialt problem till att bli ett maktspel i samhället. Narkotikaproblemen har utvecklats ytterligare i en mycket allvarlig riktning.

I dag krävs det därför bättre planering och samordnade åtgärder för att slå ut den välorganiserade motståndare som narkotikabrottsligheten utgör och frigöra tiotusentals människor från narkotikamissbruk.

Statsrådets svar innebär att den narkotikapolitik som ledningsgruppen kommer att utveckla, och som blir den officiella även i fortsättningen, i stort enbart kommer att utgöra en förlängning av 1960-talets narkotikapolitik och narkotikapolitiken i början av 1970-talet.

Vid 1970-talets slut och i början av 1980-talet kommer samhället att ställas inför en ny narkotikasituation, som domineras av just den här välorganiserade brottsligheten. Några nya narkotikapolitiska initiativ för att möta den nya situationen har ledningsgruppen uppenbarligen inte tagit hittills.

Om narkotikapolitiken skall ha någon möjlighet att röna framgång i kampen mot narkotikan med aktivt motstånd från narkotikasyndikaten måste den angripa de tre leden i narkotikahandlingen samtidigt och samordnat, nämligen produktion, distribution och konsumtion. På grund

*Om åtgärder för
att bekämpa
narkotikamissbru-
ket*

av den stora förnyelseförmågan inom de enskilda leden och de stora förtjänster som finns att göra kommer hanteringen att återuppstå om insatserna endast görs punktvis.

Små enskilda projekt torde inte kunna lösa narkotikaproblemet. Risken med sådana små projekt som statsrådet omnämner är snarare att de avleder uppmärksamheten från de stora skeendena i narkotikautvecklingen och tjänar som ursäkt för myndigheter och andra att underlåta att ingripa mot aktuella problem.

Riksdagen har begärt en kartläggning av narkotikamissbruket i landet. Hur denna sker omnämns inte i svaret. Det hade varit av stort värde att få en redovisning av de huvudlinjer efter vilka denna utredning kommer att bedrivas och när den väntas lämna en rapport. Under tiden har varken regeringen eller riksdagen något ordentligt material för fortsatta debatter om missbrukets utbredning i landet och för att vidta de åtgärder som behövs.

I sitt anförande säger statsrådet avslutningsvis: "Först sedan ledningsgruppen överlämnat sin rapport kan dock regeringen ta ställning till när och i vilka former en redovisning kan ske för riksdagen."

Detta svar beklagar jag. Jag hade förväntat mig att utredningsförslaget skulle vara offentligt och ge möjligheter till någon form av remissbehandling – låt vara att det måste få bli en snabbinsats – och att regeringen först därefter skulle framlägga sina förslag till konkreta åtgärder för riksdagens prövning. Nog borde ledningsgruppens olika förslag av kortsiktig och långsiktig natur kunna möta en öppen debatt, innan regeringen ger uttryck för sin uppfattning och lägger fram konkreta förslag.

RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Jadedstig och socialministern har här närmast berört frågan om hur man skall bekämpa narkotikamissbruket, och även jag tänker uteslutande ägna mig åt det problemet.

En av de frågor som jag framför allt inriktat mig på i mina tidigare inlägg här i kammaren har varit på vilket sätt man skall försöka rehabilitera dem som fastnat i narkotikamissbruk. För detta krävs en utvärdering av de olika behandlingsformer som f. n. florcerar. Glädjande nog arbetar numera en ledningsgrupp, inte minst tack vare en av mig väckt motion, bl. a. med att försöka utvärdera resultatet av olika behandlingsformer.

Jag vill också gärna till socialministern framföra en komplimang från många fältarbetare för det stora intresse han har visat genom att besöka en lång rad institutioner som sysslar med denna verksamhet, för att personligen skaffa sig viss information om hur deras arbete bedrivs och bilda sig en uppfattning om i vad mån det har någon framgång.

Tyvärr har den allmänna debatten kommit att avse frågan om tvång eller inte tvång, med utgång från två alternativ, nämligen ett polisiärt system kontra något annat som man bedömer som mera humant. Vad det rör sig om är väl egentligen primärt att den som är drogberoende

Tisdagen den
8 november 1977

*Om åtgärder för
att bekämpa
narkotikamissbru-
ket*

bör vara underkastad en behandlingsskyldighet ungefär på samma sätt som den veneriskt smittade är skyldig att undergå viss behandling.

Jag skulle vilja anföra några korta citat ur ett par aktuella artiklar, bl. a. i Blåbandrörelsens organ Blå Bandet.

Den 21 juli skriver man i denna fråga:

”Oavsett hur finansieringen sköts – om det gäller stölder, prostitution eller något annat – så är det allt annat än humant av samhället att acceptera att tusentals människor förstör sin framtid och sitt liv på grund av narkotikamissbruk. De sociala myndigheterna kan omhänderta unga narkotikamissbrukare med stöd av barnavårdslagsstiftningen. Det sker inte i den utsträckning som är nödvändig och inte heller på ett tillräckligt stadium för närvarande. Men möjligheten finns och måste brukas i syfte att bryta en oacceptabel narkomankarriär. Det är samhällets skyldighet att ingripa också av det skälet, att man därigenom kan förhindra smittspridningen genom gängen.”

Jag skulle vilja anföra ett annat citat, ur en tidningsartikel i Göteborgs-Posten den 14 oktober i år. Det är ett par erfarna kriminalinspektörer som har jobbat i narkotikaträsket i Bohuslän under många år som konstaterar att narkotikan nu finns inte bara i storstäderna utan också i småsamhällena. I artikeln görs ett påpekande som jag tycker är väsentligt, nämligen att det behövs kontroll.

”Skolutbildning är populärt. Det finns ’elever’ som hämtar utbildningsbidraget och därefter visar sig på kursplatsen en enda timme. Exempel ges på hur en yngling kvitterade ut 6 000 kr en fredagseftermiddag för studieverksamhet på annan ort. På måndag morgon var pengarna slut.”

Litet längre ned fortsätter artikeln:

”Vi ser hur pojkarna efter några veckor i häktet hämtar sig förvänsamt snabbt och bra. Jag tror på viss form av tvång, men fördömer fängelsevård för narkotikamissbrukare”, säger den ene inspektören. Han menar att det är ingen vård, men man kan behöva vård under kontroll och kanske också under ett visst mått av tvång.

Nästa citat är hämtat ur en artikel i Blå Bandet den 27 oktober av en ung forskare, som heter Ulrich Hermansson och som jobbar vid Karolinska institutets socialmedicinska institution. Han är också suppleant i förbundsstyrelsen i Riksförbundet Narkotikafritt Samhälle.

”Fanan för frivilligvård hissas i topp och under står missbrukaren med sina försvarsadvokater ’drogliberalerna’. Ingen av advokaterna talar om föräldrarnas ofrivilliga lidande, när lägenheten totalvandaliseras, när de ofrivilligt står hjälplösa och ser på hur deras dotter/son sakta men säkert sjunker allt djupare ned i den sociala misären.

Man talar inte om samhällets ständigt ökade kostnader på grund av inbrott och vandalisering som den vanlige arbetaren får betala helt ofrivilligt. Ingen nämner pensionären, som inte vågar gå på sin efterlängtnade kvällspromenad, eftersom risken att bli nedslagen och vittjad på pengar är för stor.

I stället ropar man efter fler frivilliga behandlingshem. Men under

tio års verksamhet har dessa behandlingshem inte påvisat resultat som är bättre än ingen behandling alls.”

”Vem skall välja?”, skriver Hermansson och fortsätter:

”Det är under all kritik att samhället tillåter kommande ungdomsgenerationer att själva välja om de skall knarka eller inte. Samhället har kunskap om drogernas förödande konsekvenser, vilket inte 14-15-åringen har. Skall han själv upptäcka vilket öde han kan gå till mötes, eller skall samhället ingripa?”

Jag har med detta velat poängtera att det är viktigt, kanske det viktigaste, att så snart den här rapporten från ledningsgruppen läggs fram prioritera de åtgärder som jag förmodar att gruppen tar fram om hur man skall utvärdera de behandlingsformer som f. n. utnyttjas av samhället i eftervården av narkomaner.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag hade litet svårt att riktigt följa herr Jadestigs tankegångar, eller rättare sagt vad det var som herr Jadestig egentligen ville få fram utöver det svar som jag hade lämnat.

Jag hade svarat på de frågor som var ställda i interpellationen, nämligen vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att bekämpa narkotikamissbruket, om något samlat åtgärdspaket är att vänta och vid vilken tidpunkt ett sådant åtgärdspaket kan redovisas för riksdagen.

Herr Jadestig hänvisade också till det anförande jag vid en tidigare diskussion i frågan höll här. Ingenting i vår inställning har ändrats sedan dess, utan vi arbetar fortfarande med att söka begränsa narkotikamissbruket, men vi måste först få ett ordentligt grepp om problemet.

Jag kan då först säga att vi har tillsatt en utredning för kartläggning och samordning av insatserna. Utredningsdirektiven är ju offentliga, så att vem som vill kan ta del av dem. När det sedan gäller ledningsgruppen kommer jag tillbaka till att den avser att omkring årsskiftet lägga fram ett samlat förslag, och sedan skall vi ta ställning till detta.

Herr Jadestig tog upp tre punkter: produktionen, distributionen och konsumtionen av narkotika. När det gäller produktionen kan man säga att nästan all narkotika som missbrukas i Sverige har smugglats in i landet. En förutsättning för en effektiv bekämpning av handeln med narkotika inom landet och därmed missbruket är ju en kraftig satsning på att hindra den illegala produktionen ute i världen. Där har vi ett gott internationellt samarbete. 1971 års konvention trädde i kraft förra året och anslutningen till den allmänna narkotikakonventionen har varit god, även om fortfarande bara ett 50-tal stater anslutit sig. Flera av de stora narkotikaproducerande länderna har emellertid inte gjort det. Från svensk sida vill vi givetvis på alla sätt medverka till en allmän internationell anslutning.

Den okontrollerade odlingen av t. ex. opievallmo förekommer fortfarande i flera länder. Dessa länder är fattiga, och många odlare där har inte någonting annat att odla, men genom FN:s försorg och genom an-

Tisdagen den
8 november 1977

*Om åtgärder för
att bekämpa
narkotikamissbru-
ket*

slagen från FN:s narkotikafond försöker man nu få fram alternativgrödor. Vi har under det här året satsat extra pengar till dessa verksamheter och hoppas kunna fortsätta med det.

Jag skall litet närmare utveckla ledningsgruppens arbete. Redan vid förra årsskiftet inledde vi överläggningar med huvudmännen för narkotikavården. Vi framhöll då huvudmännens ansvar för tillräckliga och adekvata vårdinsatser på detta viktiga område. Ledningsgruppen, som sedan tillsattes i början av det här året, har fullföljt det regionala arbetet. Överläggningarna har först inriktats på att vi skall få en bild av missbrukets omfattning för att kunna sätta in åtgärder, förstärka och samordna insatserna. Uppgifterna om missbrukssituationen kommer att sammanställas och redovisas i ledningsgruppens rapport till regeringen.

I storstäderna, där narkotikasituationen är allvarligast, tillsattes i våras särskilda arbetsgrupper med representanter för berörda huvudmän och ledningsgruppens sekretariat. I dessa grupper diskuteras nu tidsplaner för utbyggnaden. I många landsting har också bildats regionala arbetsgrupper för samplanering mellan landstingen och kommunerna.

För att få missbrukssituationen ingående belyst har ledningsgruppen utöver de berörda överläggningarna haft överläggningar med olika yrkesgrupper och organisationer. Det har bl. a. gällt polis, kriminalvårdspersonal, personal inom social- och sjukvård, representanter för organisationer som är verksamma på området samt forskare. Under hösten planeras vidare överläggningar med organisationer som arbetar med information om narkotika.

Ett antal arbetsgrupper jobbar alltså, och vi räknar med att den personal som skall ingå i den förstärkta vården kommer att kunna erbjudas en speciell utbildning. Ett detaljerat utbildningsprogram håller på att utarbetas av en arbetsgrupp där arbetsmarknadens parter och berörda myndigheter ingår. Den första kursen planeras kunna starta i början av 1978. Vi menar att en sådan utbildning är en nödvändig förutsättning för vårdutbyggnaden.

En arbetsgrupp, bestående av fem erfarna forskare, har till uppgift att utarbeta ett program för forskning och utvärdering av narkomanvården.

I det långsiktiga arbetet för att bekämpa narkotikamissbruket måste vi lägga stor vikt vid de förebyggande åtgärderna. Vid de regionala överläggningar som jag nämnt har man diskuterat olika typer av lokalt utformade insatser. Dessa förslag kommer att bearbetas av ledningsgruppens sekretariat.

Vård i behandlingshem eller i öppna former behöver följas upp med en eftervårdande verksamhet. Insatser inom arbetsmarknadsverket som vi anser speciellt angelägna har man därför tagit upp. Ledningsgruppen arbetar f. n. med projekt som syftar till att missbrukare som genomgått behandling skall få direktkontakt med arbetsmarknaden genom en intensifierad arbetsmarknadsutbildning, genom bättre kontakt med de fackliga organisationerna och direkt kontakt med olika arbetsplatser. Samtidigt bör ett socialt stöd för framtiden utformas.

Familjevården är en mycket viktig vårdresurs. Under hösten genomförs i ledningsgruppens regi konferenser i vissa län för att stödja och stimulera familjevårdare och försöka engagera fler familjer i detta arbete. Vi startar med den verksamheten nästa vecka i Skaraborgs län.

På informationsområdet arbetar ledningsgruppen med flera förslag; bl. a. planeras en handbok för lärare i detta ämne.

Jag kanske skall upprepa att ledningsgruppens sammansättning är ganska bred. Varför har vi tagit med så många i det här arbetet? Jo, för att alla dessa områden är berörda. Vilka är det då som ingår i ledningsgruppen? Det är representanter för socialdepartementet, justitiedepartementet, rikspolisens, kriminalvårdsstyrelsen, tullstyrelsen, socialstyrelsen, Kommunförbundet och Landstingsförbundet, arbetsmarknadsverket och SÖ. Jag tror att jag har nämnt alla. På ett eller annat sätt är de alla berörda i det förebyggande arbetet, i behandlingsarbetet och i eftervården för att de människor som har hamnat i detta elände skall kunna rehabiliteras, gå in på arbetsmarknaden igen och komma in i en normal tillvaro.

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att göra något längre inlägg i den här frågan, men jag tillhör referensgruppen till den ledningsgrupp det här gäller. Vi är fyra politiker där, och jag sitter alltså med för det socialdemokratiska partiet.

Jag har läst protokollen som kommit från de platser i landet där ledningsgruppen har varit ute och lyssnat på vad man sagt från skolan, socialvården och polisen. Det är två saker som återkommer nästan jämt. Man säger att om vi inte klarar ungdomsarbetslösheten, så kan man inte heller komma åt narkotikamissbruket hos de unga. Det nämner också socialministern i sitt svar, och detta är alltså en viktig sak. När vi nu har 40 000 arbetslösa under 25 år, så är det mycket oroande även från den här synpunkten.

Det andra som ofta kommer tillbaka är att man behöver socialarbetare på fältet, fältassistenter, som går ut bland gängen, resonerar med dem och försöker så att säga föra dem till rätta, komma på speaking terms med dem.

Jag vill gärna ge en eloge åt socialministern, som tillsatte ledningsgruppen och såg till att den kom i gång med arbetet. Jag emotser med spänning den rapport som den här gruppen kommer att lämna. Den blir efter vad jag har hört ganska omfattande. För min del och för de övriga politikernas del blir det väl då anledning att ta ställning.

Det är litet besvärligt att tillhöra referensgruppen, för man vet inte om man är med eller inte. Vi får inte vara med på sammanträdena utan blir informerade vid sidan om. Jag måste säga till socialministern att det är en ganska besvärlig situation. Man kan faktiskt råka komma i det läget att man blir ansvarig – psykologiskt sett – för någonting som man inte är ansvarig för. Men vi får väl försöka att arbeta efter de för-

Tisdagen den
8 november 1977

*Om åtgärder för
att bekämpa
narkotikamissbru-
ket*

utsättningar vi har. Det skall som sagt komma en rapport, och då får vi ta ställning till den.

Jag begärde ordet också därför att jag hörde Rune Torwald tala om att det är väldigt svårt att komma till rätta med narkotikamissbrukarna, att få dem på rätt köl och att få dem tillbaka till ett normalt liv. Det har sagts många gånger i kammaren, även om det var mer vanligt tidigare. Jag minns ett tillfälle då Astrid Kristensson stod här och sade att nästan inte en enda narkotikamissbrukare blivit hjälpt. Jag tror att vi nu kan konstatera att det är en felsyn. Vi i referensgruppen har bl. a. varit uppe på Rätansgården söder om Östersund, där Stockholms kommun har ett behandlingshem. Utvärderingen av behandlingen där är inte färdig, men man talar om att 50 % av de intagna återförs till ett normalt liv och att kanske 25 % inte kommer så långt men i varje fall blir betydligt förbättrade. Jag tycker att det är oerhört uppmuntrande, när man vet vad narkotikan betyder för dem som är beroende – hur starkt greppet blir om de människorna. Men det fordras naturligtvis ett väldigt engagemang för att få en människa ur narkotikans klor.

Herr talman! Det var bara detta jag vill säga i det här läget; jag har anledning att återkomma senare.

THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Det var ju ett långt svar som jag fick i slutänden.

Det är ganska naturligt att jag har tagit del av de kommittédirektiv för kartläggningen av narkotikamissbrukets omfattning som slogs fast vid regeringssammanträdet den 7 mars 1977. Jag har också tagit del av ledningsgruppens massmediaintervju sådan den stod att läsa i tidningspressen den 14 oktober.

I min interpellation har jag frågat statsrådet om ett samlat åtgärds paket är att vänta på det sätt som statsrådet lovade i en debatt i november 1976. Jag har utgått från att ledningsgruppens slutprodukt, utredningen plus kartläggningen, skulle utgöra underlag för ett samlat åtgärds paket inte bara kortsiktigt utan också långsiktigt. Av det massmediabesked som ledningsgruppen lämnat framgår att man har ett mycket kortsiktigt målinriktat program.

Jag saknar alltså ett långsiktigt program. Därför har jag med utgångspunkt också i ett av de många uttalanden som statsrådet gjort i den här saken frågat statsrådet hur han tänkt sig att bekämpa den organiserade brottsligheten, eftersom den är det onda i den här cirkeln. I november 1976 konstaterade statsrådet själv att det är den som vi måste angripa. Om vi skall lösa de här frågorna långsiktigt måste vi komma åt den organiserade brottsligheten. Hur skall det ske? Det var frågeställningen.

RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Jag vill använda de sista minuterna för att göra ytterligare några kommentarer i debatten om den något infekterade frågan: tvång eller inte inom socialvården. Det är uppenbart att bland ledande före-

*Om åtgärder för
att bekämpa
narkotikamissbru-
ket*

trädare för socialvården ingen vill ha tvång, men om man träffar folk på fältet – vilket jag har gjort ganska flitigt under de senaste två-tre åren – finner man nästan ingen som påstår att man kan helt undvara tvångsåtgärder.

Låt mig bara nämna tre fall där socialarbetarna, enligt mitt sätt att se, måste se till att ifrågakvarande narkomaner underkastar sig den behandlingskyldighet som jag menar är erforderlig. Jag avser sådana fall där tredje man drabbas.

I det första fallet har vi en heroinbrukande dam, eller flicka, som blir gravid. Om inte vederbörande socialarbetare ingriper när han vet detta medverkar han till att det föds ett heroinskadat barn med men för livet. Det kan, menar jag, inte vederbörande göra. Såvitt jag förstår kan man inte tillgripa lagen om sluten psykiatrisk vård för att komma till rätta med det problemet. Det är ju inte fråga om det utan helt enkelt om att man måste skydda tredje man.

För det andra finns fall med drogberoende föräldrar – de är tyvärr inte så sällsynta – som har små barn, som de periodvis inte sköter. Under den tiden då de missbrukar narkotika vet de inte riktigt vad de gör och då blir det ofta ett virrvarr i hemmet. Däremellan är de ofta väldigt kärleksfulla och ordentliga mot sina barn, men man kan inte tillåta, enligt min och många fältarbeters uppfattning, att barnen blir något slags terapeutiskt hjälpmedel för att hjälpa narkomaner tillbaka till ett vanligt naturligt liv. Där måste man ingripa och skilja barnen från föräldrarna till dess föräldrarna har kommit därhän att de återigen kan anförtros vården av sina barn, dvs. blivit fria från sitt drogberoende.

För det tredje har vi de fall – som tyvärr inte heller är få – där drogmissbrukare misshandlar och stjälar från sina föräldrar, gör livet rent ut sagt till ett helvete för föräldrarna. Där måste man också ingripa för att skydda föräldrarna från att bli totalt förstörda både psykiskt och kanske rent av fysiskt genom åtgärder från sina drogberoende barn.

Jag hoppas alltså att socialministern inte faller undan för de påtryckningar som jag vet förekommer om att man helt skall eliminera alla möjligheter att använda tvångsåtgärder inom socialvården.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag vill börja med att säga till Evert Svensson att just ungdomsarbetslösheten är en oerhört viktig fråga i sammanhanget. Ungdomen är en stor riskgrupp. Det är därför vi har gjort satsningar för att bekämpa särskilt ungdomsarbetslösheten.

Evert Svensson sade, beträffande den referensgrupp som han är med i, att han inte riktigt vet hur han skall uppfatta sin roll, om han kommer att ställas till ansvar för någonting. Det är inte avsikten, utan vi har kallat denna grupp för att dels informera om det arbete som pågår – alltså information till partierna –, dels få synpunkter från partirepresentanterna.

Uppfatta det alltså så, Evert Svensson. Vi har inte tänkt ställa någon

Tisdagen den
8 november 1977

*Om åtgärder för
att bekämpa
narkotikamissbru-
ket*

till ansvar utan vi har försökt arbeta öppet, och det hoppas jag att vi kan fortsätta med. Jag har nämligen uppfattningen att det här är en fråga som vi alla – över partigränserna – är beredda att försöka lösa och komma till rätta med. Det gäller alltså att få fram goda synpunkter, så att vi kan åstadkomma ett gott resultat.

När det sedan gäller Thure Jadestigs resonemang om kortsiktiga och långsiktiga insatser vill jag säga att vi inte under det här året klarar den kartläggning som riksdagen har beslutat om och den utredning som är på gång. Vi räknar med att vi skall bli klara nästa år. Jag har talat med ordföranden för inte så länge sedan, och jag vet att det är ett svårt jobb. Vi lägger nu först fram det åtgärds paket som ledningsgruppen jobbar med. Det innehåller framför allt åtgärder på kort sikt men även för framtiden: Vi bygger ut vårdinsatserna, och det är ju en framtida och mera långsiktig åtgärd.

Men jag förstår att Thure Jadestig undrade vad vi gör för att bekämpa brottsligheten. Jag tror vi är överens om att det är viktigt. Jag har vid något tillfälle sagt att det inte är något annat område som föder en sådan brottslighet som narkotikan, dels därför att narkotikasyndikaten inte skyr några medel för att skaffa sig pengar, dels därför att de som är beroende måste ha pengar till att köpa narkotika. Det är därför oerhört viktigt att komma till rätta med denna brottslighet.

Ett led i bekämpandet av narkotikan är naturligtvis att minska konsumtionen. Det gör vi för det första genom förebyggande åtgärder, så att inte nya grupper hemfaller till narkotikaberoende. Uppgifter vi har fått visar glädjande nog att det inte är lika många ungdomar som börjar använda narkotika nu som för ett par år sedan. Jag hoppas att de siffrorna håller och blir ännu lägre.

För det andra gäller det att ge dem som i dag är missbrukare vård.

Betydelsefulla är vidare de ökade polisinsatserna. De kap som har gjorts är ett resultat av bl. a. det internationella polissamarbetet. Den omdisponering av resurserna som skett här i landet har också lett till en del goda resultat.

Det är på dessa olika sätt vi måste arbeta. Det här området är så oerhört svårt därför att de som handlar med den här varan söker alla möjliga vägar för att förfina sitt distributionssystem.

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag ämnar inte ta upp någon större diskussion om frihet och tvång. Jag vill bara säga att jag har erfarenhet från nykterhetsvården, och jag vet vad tvånget har betytt där. Jag vet att det f. n. är kö till de behandlingshem vi har. Rätansgårdens och andra behandlingshems goda resultat kanske inte består om man sätter in de åtgärder som det ropas på av Rune Torwald.

Men vi får en debatt om detta senare – socialutredningen har framlagt sitt förslag. Jag vill bara tillägga att det inte är någon som inbillar sig

att man inte i vissa ögonblick måste tillgripa tvång – det är bara fråga om var det skall ligga och när det skall tillgripas.

RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Jag skall inte heller förlänga debatten. Men jag bestrider att det är kö till alla frivilliga vårdhem. Jag har kontrollerat saken i Göteborgsområdet, och där finns bevisligen ett relativt stort antal tomma platser. Det förvånar mig, och det är naturligtvis trist, men det är uppenbarligen så.

Jag tror inte heller att tvånget haft någon vidare positiv effekt i alkoholistvården, annat än i så måtto att man i vissa fall kunnat skydda anhöriga från att bli misshandlade. Det tror jag också är en viktig effekt. Men när det gäller narkomanvården finns det tyvärr en hel del andra nyanser man måste ta hänsyn till.

THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Konkret skulle man kunna tolka statsrådets anförande så, att något handlingsprogram mot den organiserade brottsligheten inte föreligger – det är bara någonting som vi pratar om. De åtgärder man vidtar snuddar bara vid ytterkanterna av problemet. Det är kärnpunkten i min kritik. Skall man komma åt det onda som drogmissbruket är upphov till måste man angripa dels den sociala bakgrunden och dess orsaker, dels den organiserade brottsligheten, som är grunden till den onda cirkeln.

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Det allmänna intrycket när man tar del av undersökningarna är, Rune Torwald, att det är kö till dessa behandlingshem, att de inte räcker. Det är anledningen till att vi i den socialdemokratiska motionen har krävt och att regeringen förbereder en utbyggnad av dessa.

Sedan har jag förstått att i Göteborgsområdet är det kanske framför allt samordning mellan de olika institutionerna som saknas.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Thure Jadestig påstod att det inte finns något handlingsprogram utan att det arbetas så att säga i ytterkanterna. Jag vet inte vad han grundar det påståendet på. När riksdagen beslöt att vi skulle göra en kartläggning av orsakerna till narkotikamissbruket var väl tanken – så uppfattade jag det – att när vi får det materialet skall det behandlas och leda fram till någonting. Det materialet har vi ännu inte fått. Men det paket som ledningsgruppen jobbar med tar upp hela problematiken, eftersom vi har med rikspolisens, tullens, kriminalvårdsstyrelsen och hela den sociala sektorn samt skolan. Men jag skulle vara väldigt intresserad av att höra vad Thure Jadestig anser saknas, så att vi kan diskutera huvudlinjen.

Nr 22

Tisdagen den
8 november 1977

*Om åtgärder för
att bekämpa
narkotikamissbru-
ket*

Tisdagen den
8 november 1977

*Om förslag till ny
lagstiftning om
markanvändning
och byggande*

THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Jag har i min interpellation frågat statsrådet om det åtgärdsprogram som statsrådet utlovade i november 1976 i en debatt med anledning av en socialdemokratisk motion med krav på kartläggning av orsakerna till narkotikamissbruket. Jag noterar att statsrådet hänvisar till att kartläggningen skall ge materialet för statsrådets handläggning av frågan. Statsrådet har själv vid olika tillfällen i massmedia och på andra håll talat om att åtgärder skall vidtas mot den organiserade brottsligheten. Därför har jag ställt frågan: Vad gör ni?

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! På den frågan har Thure Jadestig fått svar vid olika tillfällen här.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om förslag till ny lagstiftning om markanvändning och byggande

Bostadsministern ELVY OLSSON erhöll ordet för att besvara *Per Bergmans* (s) den 4 oktober anmälda interpellation, 1977/78:6, och anförde:

Herr talman! Per Bergman har i en interpellation ställt följande fyra frågor till mig om pågående arbete med förslag till ny lagstiftning om markanvändning och byggande.

1. Vilket antaget tidsschema gäller f. n. för det fortsatta lagstiftningsarbetet beträffande markanvändning och byggande?
2. När stod det klart för departementsledningen att förslag inte skulle framläggas under försommaren eller i vart fall sommaren 1977?
3. Hade enligt bostadsministerns mening under vintern och våren 1977 alla rimliga åtgärder vidtagits för att påskynda arbetet?
4. Bedrivs arbetet helt på tjänstemannanivå? Om inte – vilka allmänna politiska riktlinjer styr arbetets inriktning?

I ett frågesvar den 13 december 1976, som det också hänvisas till i interpellationen, framhöll jag att det då kunde anses tekniskt möjligt att presentera en departementspromemoria under försommaren 1977.

Under vintern och våren 1977 analyserades det material som arbetats fram inom departementet successivt. Diskussioner fördes med olika berörda, bl. a. med företrädare för Kommunförbundet och statens planverk. Dessa analyser och kontakter gav vid handen att ett färdigt förslag i egentlig mening inte förelåg och att betydande omarbetningar och kompletteringar var nödvändiga. Att fortsätta arbetet utan att ta hänsyn till detta fann jag – efter noggranna överväganden – vara olämpligt. I olyckliga fall skulle det kunna leda till att reformerna ytterligare skulle skjutas på framtiden, om nämligen departementspromemorian skulle mötas av en omfattande kritik från remissinstanserna. Jag fann det då lämpligare

Tisdagen den
8 november 1977

*Om förslag till ny
lagstiftning om
markanvändning
och byggande*

att pröva om den kritik som hade framförts under hand var berättigad och att ge tid för de omarbetningar som kunde befinnas lämpliga.

Jag vill gärna i detta sammanhang betona, att vad jag nu har sagt inte skall uppfattas som något uttalande om kvaliteten i det arbete som utförts tidigare inom departementet. Som jag just har sagt, förelåg inget färdigt förslag. Naturligtvis bör det inom ramen för ett pågående arbete tas fram skrivna produkter av varierande art och kvalitet. Att från ett sådant material dra slutsatser om vilket förslag som slutligen skulle ha lagts fram är naturligtvis inte möjligt.

Ett mycket viktigt led i arbetet är också att bredda kontaktytorna. Det är värdefullt att redan under arbetets gång få del av synpunkter från dem som praktiskt skall tillämpa lagen. Självfallet utgör dock bygglagutredningens förslag och remisskritiken det grundläggande materialet i arbetet.

När kompletteringarna och omarbetningarna blir klara, vill jag för dagen inte uttala mig om. Detta gav jag också besked om före sommaren, bl. a. i ett tal i Karlstad i mitten av juni.

Efter alla dessa år av utredande under den förra regeringen känner jag emellertid ett starkt tryck att snabbt åstadkomma ett resultat, och vi kommer att göra vårt bästa för att motsvara förväntningarna inom rimlig tid.

Med vad jag nu har anfört anser jag mig ha besvarat frågorna 1–3. Vad beträffar den fjärde frågan, så grundar sig naturligtvis arbetet med ny lagstiftning om markanvändning och byggande på regeringsförklaringens innehåll.

PER BERGMAN (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Jag befinner mig i den litet lustiga situationen att jag har fått ett svar som till stora delar ordagrant återger det tal som statsrådet höll i Sundsvall i augusti och som var orsaken till min fråga. Jag vet inte om det ligger någon speciell finess i detta. Men varför skulle jag, när andra inte får det, få svar på mina frågor, som var mycket preciserade? Jag har fått svar på frågor som jag inte har ställt. Det kan vara intressant det också. Jag har inte frågat när kompletteringen och omarbetningen av lagstiftningen om markanvändning och byggande kan väntas bli färdig. Jag har nu avstått från att ställa en fråga om det, eftersom jag ställde den frågan i december förra året. Jag fick då ett svar som inte höll så särdeles länge.

Jag har i stället bett att få veta om det finns något tidsschema för det fortsatta lagstiftningsarbetet. Jag föreställer mig nämligen att det måste finnas ett sådant tidsschema på departementet. Jag kan inte förstå annat än att man gör upp ett tidsschema för arbetet fram till dess att en proposition kan föreligga. Man har engagerat personal, och den vill inte vara anställd utan att veta hur lång tid arbetet kommer att ta. Jag har inte ställt något krav på att få veta när en promemoria kan föreligga;

Tisdagen den
8 november 1977

*Om förslag till ny
lagstiftning om
markanvändning
och byggande*

jag har gett upp hoppet att få svar på en sådan fråga.

Jag har också frågat när det stod klart för departementschefen att ett förslag inte skulle kunna framläggas vid den tidpunkt som man tidigare angett. Nu har det dividerats ganska mycket om olika årstider. Det är naturligtvis litet besvärligt att ange vad de olika årstiderna har för avgränsning. Men även om man som Cello kan säga att "denna minst av allt kalla höst kan man minst av allt kalla höst," så är dock den 24 augusti en tidpunkt då försommaren måste vara slut. Det var ju på försommaren vi skulle få ett förslag. Men den 24 augusti fick vi som inte tillhörde den allra intimaste kretsen veta att det intet skulle bli något förslag.

Nu säger statsrådet i sitt svar att hon redan före sommaren gav besked om att hon inte visste när kompletteringarna och omarbetningarna skulle bli färdiga. Ingen i min umgängeskrets har upptäckt det. Det har sagts någonting i Karlstad, står det i svaret. Mittan av juni – om det nu är före sommaren vet inte jag, jag har kanske en annan tidräkning.

Jag har funderat mycket över när detta skedde. Vi hade en diskussion här i kammaren den 25 maj om bygglagen och där just frågan om det fortsatta bygglagarbetet var uppe. Men jag är alldeles övertygad om att om statsrådet hade haft i huvudet då att detta kunde skjutas på framtiden, så hade statsrådet sagt det – det tvivlar jag inte ett ögonblick på. Men då föreföll det väl inte angeläget, förmodar jag. Sedan hände någonting vid månadsskiftet – om det nu var före sommaren. Men detta är kanske ointressant att dividera om.

Andra resonemang har också förts om detta dröjsmål. Det har t. ex. motiverats med att folk med praktisk erfarenhet – från Kommunförbundet, från planverket osv. – har tyckt att det behövs ändringar i det tidigare utförda arbetet inom departementet. Men jag är överraskad över den motiveringen, därför att departementschefen visste säkert redan när hon tillträdde befattningen som statsråd att de synpunkter som nu blåses upp för att de skulle ha föranlett dröjsmålet fanns inom Kommunförbundet. De finns i Kommunförbundets remissyttrande i bygglagutredningen. Några andra synpunkter som avviker finns inte såvitt jag har mig bekant – det finns papper på sådant – utan bara en förlängning av Kommunförbundets remissyttrande. Att det var någonting som upptäcktes före sommaren har jag svårt att föreställa mig. Nog sagt om det.

Fråga 3 gällde om det fanns tillräckliga resurser för att få arbetet gjort under vintern och våren – den frågan kan man fundera över. Det var den 1 september som två i saken särskilt erfarna knöts till departementet. Det skedde alltså då en förstärkning. Om detta skall tolkas som ett svar, att det inte fanns tillräckliga resurser under vintern och våren, kan man själv bedöma – något svar har jag självfallet inte fått.

Det är naturligtvis inte det viktiga, utan det viktiga är frågan huruvida det var politiska motiv som föranledde dröjsmålet. Alla vet ju att det tidigare har rått en klar skiljelinje speciellt i markfrågan mellan mo-

Tisdagen den
8 november 1977

*Om förslag till ny
lagstiftning om
markanvändning
och byggande*

deraterna och övriga partier i riksdagen. När statsrådet var ordförande i civilutskottet var hon en mycket sakkunnig och engagerad talesman för de gemensamma värderingar som vi andra hade, och vi fann oss inte ofta ha orsak att komplettera diskussionen. Våra värderingar var rätt återgivna på ett skickligt och engagerat sätt. Det är viktigt att ha i minnet, och det är därför man är fundersam över om dröjsmålet har en politisk bakgrund, om det har funnits sådana krafter inom regeringen. Utanför regeringen finns det naturligtvis.

Vi har läst i facktidningarna, från Entreprenörföreningen, från Fastighetsägareföreningen och i Svenska Dagbladet en massa elakheter om statsrådet – att hon inte begriper, inte kan, inte tycker som de. Men de föreställer sig att hon inte har någonting att säga till om i slutomgången. När dröjsmålet kom den 24 augusti blev det ett glädjetjut i dessa tidningar. Nu skall det bli andra bullar av, sades det. Det skapade naturligtvis hos andra en viss oro om det var det egentliga skälet. Det är svårt att läsa ut ur svaret om det är på det sättet eller ej. Om man läser min fråga först och svaret sedan – och det skall man kanske göra – så framstår det för mig alldeles tydligt och klart att jag på den punkten kan känna trygghet. Elvy Olsson har inte ändrat sin tidigare ståndpunkt. Hon anser att den har förankring i regeringsdeklarationen – och jag kan instämma i att man mycket väl kan tolka det så.

Jag skulle vilja dra slutsatsen att dröjsmålet inte beror på några politiska motiv, utan att det finns andra motiv. Och vis av erfarenheten att man kanske inte får replik när man diskuterar med statsrådet vill jag säga att har jag tolkat det hela rätt behöver statsrådet inte säga någonting – men har jag fel vill jag veta det, för det är mycket viktigt att veta.

Bostadsministern ELVY OLSSON:

Herr talman! Det är alldeles riktigt som herr Bergman säger att det länge har funnits en värdegemenskap i mark- och planfrågor mellan flera av partierna i riksdagen. Och jag utgår ifrån att Per Bergman är angelägen om att den skall bibehållas. Min inställning är i varje fall helt klar.

Men jag tycker också att en kommande plan- och byggnadslagstiftning är en så viktig reform, att man bör eftersträva så bred uppslutning som möjligt bland remissinstanserna när förslaget en dag kommer. Det är av den anledningen som jag har valt att göra vissa omarbetningar – just därför att det kom kritik från de tunga remissinstanser som jag förut har nämnt.

Men om man ser på när det här bygglagarbetet började så finner man att direktiven gavs redan i mars 1968. Sedan har arbetet pågått. Jag utgår ifrån att det pågått intensivt hela tiden. Detta tyder på att det gäller ganska knepiga frågor. Och när jag efter de kontakter jag haft funnit att man måste fundera litet längre på detta än vad jag hade möjligheter att göra i december förra året må det väl vara mig förlåtet att också ta den tiden i anspråk. Men jag kan säga att vi inte skall låta det gå så många årstider som den förra regeringen gjorde. Jag vill emellertid

Tisdagen den
8 november 1977

*Om åtgärder för
att underlätta
bostadsbyggande i
jordbruksbygd*

understryka att vi har det arbete som utförts tidigare i botten – det är kompletteringar och översyn som behöver göras.

Att jag sade ungefär detsamma nu i svaret som i Sundsvallstalet är väl rätt naturligt – jag har ju inte ändrat några uppfattningar sedan dess.

När det gäller att ingen fått reda på att arbetet skulle ta längre tid vill jag säga att av någon förunderlig anledning är journalister ganska ointresserade. Jag nämnde faktiskt detta till journalister i maj månad, men ingen nappade på det och skrev någonting om det. Sedan upprepade jag det i Karlstad i juni månad.

Jag skall inte lämna uppgift om någon tidsplan här. Jag valde att säga att jag inte kunde tala om exakt när arbetet skulle bli klart. Och i det faktum att jag inte talar om någon tidsplan skall man se att vi inte tänker ta alltför lång tid på oss för att få det här klart och kunna skicka ut en promemoria på bred remiss.

PER BERGMAN (s):

Herr talman! Det fanns ju tillfälle att lämna besked när vi debatterade i kammaren i maj månad. Men låt det vara som det är med den saken.

Det finns ingen som helst jämförelse att göra med det utredningsarbete som bedrevs av den av den tidigare regeringen tillsatta kommittén, det remissarbete som detta föranledde och det beredningsarbete som pågick därefter. Det förelåg en långt framskriden promemoria men utan lagtext – det var alla medvetna om. Det kvarstod kanske några månader eller något kvartal för att få det hela färdigt.

Jag vill minnas att jag i december råkade säga att en ny regering självklart måste ha en viss tid på sig, men att ett extra kvartal borde räcka för att kunna slutföra arbetet. Man känner oro i kroppen när man vet hur materialet ser ut och vilka förutsättningar som finns, samtidigt som man ser att det kommer att bli ett dröjsmål. Med tanke på regeringens sammansättning och med tanke på den nästan odrägliga aktiviteten hos Svenska Dagbladet, Fastighetsägareföreningen, Entreprenörföreningen och alla de intressenter som finns på den sidan är det klart att man känner en sådan oro. Men jag är glad att Elvy Olsson nu har givit ett klart besked om att hon i de här frågorna intar samma ståndpunkt som tidigare – det känns tryggt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om åtgärder för att underlätta bostadsbyggande i jordbruksbygd

Bostadsministern ELVY OLSSON erhöll ordet för att besvara *Anton Fågelsbos* (c) den 4 oktober anmälda interpellation, 1977/78:7, och anförde:

Herr talman! Anton Fågelsbo har frågat mig om jag är beredd att medverka till att en skyndsam översyn görs beträffande samexistens av bo-

städer och rationell jordbruksdrift.

Jag vill först nämna att jag med anledning av en liknande interpellation i fjol av Anton Fågelsbo har låtit undersöka möjligheten att använda s. k. luktservitut som medel att komma till rätta med de problem som tas upp i interpellationen. Undersökningen visar enligt min mening att servitut av detta slag har ett mycket begränsat värde när det gäller att reglera konflikter mellan bostadsbebyggelse och ett närbeläget jordbruk.

Interpellationen har emellertid ett betydligt vidare syfte, nämligen att det skall skapas regler som generellt löser konflikter mellan bostäder och rationell jordbruksdrift.

Tillkomsten av ny bebyggelse måste, oavsett var den skall lokaliseras, föregås av en lämplighetsprövning. Större djuranläggningar kräver tillstånd enligt miljöskyddslagen. Frågor om markanvändning i vid bemärkelse behandlas i det arbete med en reform av byggnadslagstiftningen som bedrivs i bostadsdepartementet. Bl. a. kommer den översiktliga planeringen att ges en mer framskjuten plats i beslutsprocessen. Underlaget för beslut i lokaliseringsfrågor kan därmed bli bättre.

På grund av att förhållandena skiftar så starkt från fall till fall måste lagstiftningen ge de tillämplande myndigheterna ganska stort utrymme att göra den lämpligaste avvägningen. För att man skall kunna införa den typ av reglering som Anton Fågelsbo efterlyser måste man vara beredd att ge regler för intresseavvägningen också mellan bostadsbyggande och andra slag av verksamheter som påverkar miljön. Man skulle därmed binda myndigheterna i alltför stor utsträckning, och man skulle förlora den smidighet i tillämpningen som är önskvärd.

Problemet är alltså sådant att det inte i första hand bör lösas genom lagstiftning. I stället bör det vara de tillämplande myndigheternas sak att i varje enskilt fall avgöra om den avsedda bebyggelsen kan godtas. Det är givet att lämplighetsbedömningen ibland kan leda till att ett bostadshus accepteras, även om ett visst begränsat intrång i miljön kan tänkas uppkomma. Det är ju stor skillnad på graden av störningar från jordbruk med traditionella driftsformer och från företag med t. ex. stora slaktsvinsbesättningar.

Min förhoppning är att den ändring av 5 § byggnadslagen som trädde i kraft den 1 juli i år kan leda till ökade möjligheter att bygga på jordbruksfastigheter och att därvid normal lukt inte skall få lägga hinder i vägen. I proposition 1976/77:122, som innehöll förslag till denna lagändring, finns det uttalanden som innebär att man i vissa fall kan och bör lokalisera den kompletterande bebyggelsen en bit ifrån jordbruksfastighetens brukningscentrum. Därigenom bör man kunna klara en del problem, t. ex. av den art som Anton Fågelsbo nämner.

ANTON FÅGELSBO (c):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet Elvy Olsson få framföra ett tack för att jag har fått min interpellation besvarad.

Bostadsministern anför att jag för ett år sedan interPELLERADE om möj-

Nr 22

Tisdagen den
8 november 1977

*Om åtgärder för
att underlätta
bostadsbyggande i
jordbruksbygd*

Tisdagen den
8 november 1977

*Om åtgärder för
att underlätta
bostadsbyggande i
jordbruksbygd*

ligheten att införa s. k. luktservitut för att komma till rätta med samexistens mellan bostadsbyggande och rationell lantbruksdrift. Nu säger statsrådet att den undersökning som gjorts i frågan visar att ett luktservitut har ett begränsat värde. Det håller jag med om, eftersom också jag har gjort vissa undersökningar. Vi vet att ett luktservitut är någonting som belastar bara en fastighet som blivit avstyckad från en jordbruksfastighet, och att andra bostadsfastigheter kan komma med erinringar. Jag har därför utvecklat den här frågan och gått längre, nämligen till att det skall skapas generella regler som löser de konflikter som hittills har uppstått på det här området.

Att större djuranläggningar, vilket sägs i svaret, kräver tillstånd i enlighet med miljöskyddslagen anser jag också vara fullt riktigt. Men det finns ett mycket stort antal fall där lantbruksnämnder känt sig föranlåtna att, med den tolkning av lagen som de kommit fram till, avstycka avstyckning av bostadstomt från jordbruksfastighet, kanske till en nära anhörig till fastighetsägaren. Jag har faktiskt från en lantbruksnämnd fått en hel bunt sådana avslagna ansökningar om avstyckning från ett antal jordbruksfastigheter. Anledningen är alltså att den tolkning av lagen som man kommit fram till bör vara den rätta.

Ett annat exempel, som i viss mån berör det här området: Vid ett lantbruk började ägaren bygga ett svinstall för smågrisuppfödning. Det var inte alls någon stor anläggning. En person från en centralort hade ett par år tidigare köpt ett fritidshus som gränsade till denna fastighet. Han gjorde en anmälan till vederbörande länsstyrelse om att detta svinstall inte borde få byggas.

Problemet av den art jag här påtalat, alltså dessa två liknande fall, bör enligt det svar jag fått inte i första hand lösas genom lagstiftning. Men, statsrådet Elvy Olsson, det är ju tolkningen av nu gällande lag som är orsaken till att man fått dessa problem.

Visst vore det bra med sunt förnuft och förståelse för att ett boende på landsbygden under vissa förhållanden kan innebära även nackdelar som inom vissa gränser måste accepteras av den som vill bosätta sig där. Jag är faktiskt övertygad om att en sådan accepterande inställning finns hos de allra flesta.

Det sägs i svaret att den ändring av 5 § byggnadslagen, som trädde i kraft den 1 juli i år, kan leda till ökade möjligheter att bygga på jordbruksfastigheter och att därvid inte normal lukt skall få lägga hinder i vägen. Sist i svaret heter det att därigenom bör man klara en del av de problem, t. ex. av den art som jag tagit upp i min interpellation.

Ja, egentligen var det positiva synpunkter jag fick av bostadsministern, och jag är säker på att detta också är ord som myndigheterna kommer att lyssna till. Men jag skulle vilja ställa en kompletterande fråga till bostadsministern: Är bostadsministern beredd vitsorda att den tolkning av 5 § byggnadslagen som gjorts i det interpellationssvar jag fått kan uppfattas som en rekommendation till, eller kanske vi skall säga ett handlingsmönster för, de myndigheter som handlägger frågor av denna art?

Med detta anförande, under vilket andre vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, var överläggningen slutad.

§ 8 Om den psykiatriska vården

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON erhöll ordet för att besvara Jörn Svenssons (vpk) den 7 oktober anmälda interpellation, 1977/78:26, och anförde:

Herr talman! Jörn Svensson har – mot bakgrunden av ett i massmedia under sommaren diskuterat fall – frågat mig om regeringen avser att initiera en allmän inspektion av förhållandena vid de psykiatriska institutionerna, när regeringen avser att låta riksdagen diskutera den psykiatriska vårdens principer och om regeringen anser att tvångslagen LSPV och det omfattande upphävandet av medborgerliga fri- och rättigheter är tillfredsställande.

Jag vill först erinra om den utveckling som har skett inom psykiatrin. Sedan 1950-talet har det kommit fram en rad nya medicinska preparat som har gjort det möjligt att bota eller förbättra patienter som tidigare skulle ha varit hänvisade till en i många fall livslång vistelse på sjukhus. Nya vård- och behandlingsmetoder har kommit till, och försöksverksamhet pågår vid de flesta sjukhus för att förbättra vårdmöjligheterna för olika patientgrupper. Samtidigt har en upprustning, både materiellt och personellt, påbörjats inom denna vårdsektor. En omstrukturering av den psykiatriska vården har inletts. Den öppna vården byggs ut, och antalet vårdplatser inom den slutna akutsjukvården minskas.

Landstingen har gjort betydande insatser för att höja standarden inom den psykiatriska vården. Jag vill här erinra om att statliga bidrag utgår enligt särskilda avtal mellan staten och landstingen för både drift- och investeringskostnader inom den sektor av den psykiatriska vården som tidigare hade staten som huvudman.

Socialstyrelsen har ägnat psykiatrin stor uppmärksamhet. Styrelsens inställning till frågan om den psykiatriska sjukvårdens framtida organisation framgår av skriften Principplan för den psykiatriska vården med tillämpning i första hand på Västmanlands län (socialstyrelsen redovisar nr 16, 1970), Den psykiatriska vårdens målsättning och organisation (socialstyrelsen 1973) och Principprogram för hälso- och sjukvård inför 80-talet (socialstyrelsen anser 1976:1). Utmärkande för samtliga dessa utredningar är att tyngdpunkten i vårdorganisationen skall förskjutas från de nuvarande mentalsjukhusen till en decentraliserad och differentierad vård vid vårdcentraler, länsdelssjukhus och sjukhem. Behovet av ett ökat samarbete med social- och arbetsvården betonas särskilt. Vid granskning av landstingens principplaner för hälso- och sjukvården försöker socialstyrelsen att se till att dessa intentioner så långt som möjligt förverkligas. Jag vill emellertid betona att det är landstingen som är huvudmän för den psykiatriska sjukvården liksom för den övriga sjuk-

Tisdagen den
8 november 1977

*Om den psykiatris-
ka vården*

vården. Det ankommer därför i första hand på landstingen att med utgångspunkt i lokala behov och förutsättningar planera sjukvården på ett lämpligt sätt.

På grundval av nämnda utredningar och remissyttrandena över dessa fortsätter socialstyrelsen att bereda frågorna om den psykiatriska vårdens framtida utformning. Därvid behandlas den psykiatriska verksamhetens innehåll och avgränsning mot andra vårdområden samt vissa organisatoriska frågor och samordningsproblem. Socialstyrelsen räknar med att kunna redovisa resultatet av detta arbete i början av nästa år. Jag kommer därefter att skyndsamt ta ställning till hur ärendet skall handläggas i fortsättningen.

Jag är väl medveten om att det föreligger stora problem inom den psykiatriska sjukvården. Sålunda är bristen på läkare och annan vårdpersonal fortfarande besvärande, och den utgör ofta ett hinder för att reformera och vidareutveckla vården. Socialdepartementets sjukvårdsdelegation ägnar emellertid stor uppmärksamhet åt rekryteringen av läkare till psykiatri och försöker att på olika sätt främja denna bl. a. genom att prioritera psykiatri vid fördelningen av utbildningsblock för specialistutbildning av läkare. Vad beträffar övrig sjukvårdspersonal vill jag erinra om att utredningen Vård 77 även behandlar vårdutbildningen inom den psykiatriska vården. Jag kan här också nämna att Svenska psykiatriska föreningen överväger förslag till åtgärder för att förbättra rekryteringen av läkare till psykiatri.

Enligt sjukvårdslagen har socialstyrelsen den högsta tillsynen över landstingskommunernas sjukvård. Denna tillsyn sker genom inspektioner. Under budgetåret 1975/76 inspekterades 24 institutioner av olika slag inom den psykiatriska vården. Det är angeläget att inspektionsverksamheten utökas. Enligt vad jag har inhämtat avser socialstyrelsen att intensifiera inspektionsverksamheten väsentligt. Målet är att psykiatriska sjukhus skall inspekteras en å två gånger om året och psykiatriska specialavdelningar för särskilt vårdkrävande patienter tre å fyra gånger årligen. Vid inspektionerna ges hela personalen och alla patienter tillfälle till enskilda samtal med överinspektören för den psykiatriska vården. Vid samtal med personalen diskuteras såväl vårdideologiska som rent praktiska frågor. Vid inspektionen ägnas särskild uppmärksamhet åt patienter som vistats länge på sjukhus.

Lagen om beredande av slutna psykiatrisk vård i vissa fall (LSPV) ses f. n. över av en särskild expertgrupp inom socialstyrelsen. Utredningsarbetet beräknas kunna redovisas till socialdepartementet under denna månad. Översynen berör bl. a. intagningsbestämmelser, regler om den fortsatta vården och behandlingen enligt lagen, utskrivning, tillsyn och de nuvarande utskrivningsnämndernas sammansättning.

Expertgruppens förslag kommer att prövas av den arbetsgrupp som i samband med arbetet med den nya sociallagstiftningen nyligen har tillsatts av socialministern för att redovisa ett beslutsunderlag för regeringen i frågor om vård utan samtycke inom socialvård och sjukvård

m. m. De omfattande förslag som har lagts fram av socialutredningen i dess slutbetänkande (SOU 1977:40) Socialtjänst och socialförsäkrings-tillägg remissbehandlas f. n. Vidare har 1971 års utredning om behandling av psykiskt avvikande (den s. k. Bexeliuskommittén) avlämnat ett betänkande i ämnet. Betänkandet remissbehandlas nu. Regeringen avser att ta ställning till frågan om en reformering av LSPV i samband med att socialutredningens och den s. k. Bexeliuskommitténs förslag övervägs.

I avvaktan på resultatet av den översyn som nu pågår av LSPV vill jag inte uttala mig om enskildheter i detta regelsystem. Men jag har rent allmänt den uppfattningen att det är angeläget att snarast få till stånd en revision av lagen i syfte att stärka rättssäkerheten för den enskilde.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka för interpellationssvaret.

En bild gick i somras genom svenska massmedia – en bild av en kvinna i ett kallt rum, ensam, fastbunden, utlämnad åt en förnedrande och, såvitt jag förstår, vetenskapligt förkastlig behandling. Den chockbilden kunde ha inlett ett stort ifrågasättande av hur samhället behandlar dem som det stöter ut. Men massmedia svek, som vanligt. Fallet Elisabeth förblev ett enskilt fall, och chockbilden förbleknade.

Jag skall inte här och nu tala om fallet Elisabeth, utan om de tusenden och tiotusenden som aldrig kom i massmedia, om det växande kollektiv av utstötta som i årtal har inneslutits i en brottslig tystnad av myndigheter och politiker. Skyldiga till den tystnaden är de ekonomiskt mäktiga, de som har makt att stöta ut. Skyldiga är de många läkare och specialister som tar utstötningen för given eller som saknar civilkurage att ropa ut missförhållandena, skyldiga är också denna kammars ledamöter, den majoritet vars bänkar alltid står tomma när de utstötta situation skall diskuteras.

I mer än tio år har riksdagen vägrat att ta sitt ansvar i denna fråga. År efter år har bl. a. vpk krävt en *politisk* debatt om målsättningen för behandling av de skilda grupper som stötts ut i samhället, men utan minsta resultat.

Man har utrett och utrett, och man fortsätter att utreda och bereda. Det blir ord utan grundval, åtgärder utan ändamål, förslag utan klara värderingar, ett virrvarr av detaljer och specialistsynpunkter utan att några verkliga kärnpunkter berörs.

Det hemska med allt detta utredande har varit att man aldrig har ställt de grundläggande frågorna, aldrig tagit upp sjukdomsbegreppet, aldrig kartlagt varför människor stöts ut, aldrig ifrågasatt mål och grundsyn för vården – och framför allt aldrig ställt det massiva tvånget och våldet från samhällets sida under diskussion.

Den som nu till äventyrs hade hoppats att det i dag skulle komma ett politiskt betonat svar från statsrådet Troedsson har givetvis hoppats förgäves. Det svar som har avgetts är både politiskt och tyvärr också

Tisdagen den
8 november 1977

*Om den psykiatris-
ka vården*

intellektuellt något av en katastrof. Det upprepar alla ytliga och redan välkända administrativa fakta. Det innebär en lika omedveten som troskyldig bekännelse till en konservativ syn på utstötning och vård. Det avfärdar också på några innehållslösa rader det stora tvångs- och frihetsproblemet för de utstötta.

Detta är en del av sveket mot samhällets utstötta. Det är ett brott mot friheten och rikets grundlagar. Ty vad är den samhälleliga tvångsapparaten i dag på detta område annat än ett jättelikt övergrepp mot de drabbade? 23 000 tvångsomhändertaganden sker varje år med stöd av lagen om sluten psykiatrisk vård, och ytterligare tusenden sker i namn av nykterhetslagstiftning och LTO.

Svenska politiker talar gärna om mänskliga fri- och rättigheter. I andra länder – eller åtminstone i vissa andra länder. Men man tiger lika gärna om de utstötta, de oliktankande som finns i detta schizoida samhälle. Men det är ju här, för detta land, man har ansvar i första hand. Ändå tiger man om att tusentals människor berövas sina grundläggande medborgerliga fri- och rättigheter. Varför står det frihetsproblemet aldrig under debatt på det sättet i denna kammare? Och varför glider statsrådet Troedsson så helt förbi det i sitt svar?

Tusentals intagna på tvångsinstitutioner i landet berövas sin rörelsefrihet, sin yttrandefrihet, sin församlingsfrihet. Med 800 000 000 tabletter psykofarmaka per år söker man t. o. m. göra intrång på deras tankefrihet.

Det är tre ting som gör detta samhälleliga våld så upprörande. Det ena är dess enorma utbredning och den lätthet med vilken det sätts in mot försvarslösa medborgare. Det andra är att det riktas mot de redan missgynnade och utstötta och är ett led i deras utstötande. Det tredje är dess uppenbara skadlighet för själva behandlingen av psykiska störningar eller andra följder av utstötningen. Psykisk friskhet – det börjar vi lekmän nu ändå mer och mer lära oss – uppnås inte utan frihet. Friheten är utgångspunkten för att övervinna psykiska störningar. Maktlösheten – det må gälla barnets gentemot föräldern, arbetarens gentemot kapitalägaren, den utstöttes och stämplades gentemot myndigheterna – är grundfaktorn eller en av grundfaktorerna i ångest och flykt.

Det finns en reform som borde gå före alla andra på detta område, och det är att avskaffa lagen om sluten psykiatrisk vård. Det är att ge de utstötta tillbaka deras medborgerliga fri- och rättigheter.

Och jag frågar därför öppet om det som fru Troedsson medvetet tiger om: Var står regeringen i själva principfrågan? Anser den att utbrett och långvarigt tvång – det är den sortens tvång jag här talar om – skall användas mot psykiskt lidande och andra grupper av utstötta? Skall det bli mer tvång eller mindre? Jag ställer frågan därför att det i dag går stämningar genom den borgerliga opinionen i Sverige som är starkt tvångsvänliga och som förebådar en reaktion på detta område. Vilka uppfattningar har då regeringen? Vad är dess vårdideologi? Är långvarigt berövande av fri- och rättigheter en socialt försvarbar utgångspunkt för att behandla utstötta och utslagna? Jag vill ha ett hederligt svar i stället

för de intetsägande och formella åtta rader fru Troedssons spökskrivare i kanslihuset har bevärdigat denna fråga med.

Två frågor kan väl sägas vara centrala om man över huvud skall kunna diskutera utstötning och psykiska störningar i samhället. För det första: Vad vill man med behandlingen av de utstötta? För det andra: Vad är sjukt och vad är friskt?

Fru Troedsson tycks i början av interpellationssvaret ge uttryck för den något naiva tron att kemiska preparat från den privata läkemedelsindustrin kan "bota" psykiska störningar. Det förefaller böttna i en total fastlåsning av det psykiatriska synsättet vid en medicinsk-biologisk modell. Och i så fall ramlar ju det övriga något dunkla talet om förnyelse av vården i huvudsak samman. Sedan antyder fru Troedsson genom sitt ordval, att hela saken handlar om att "bota" någon sorts åkomma. Detta speglar återigen en konservativ syn, som är högst oroande i ljuset av den internationella diskussionen och det tryck som nu alltmer gör sig gällande för en grundläggande omvälvning av synen på de utstötta problematik.

Man får det intrycket att fru Troedsson tycks anse att man "blir" sjuk och därefter "blir" man genom behandlingen i bästa fall frisk. Men hur tror då statsrådet att man "blir" sjuk? Beror det på något fel på den som blir "sjuk" och utstött? Det är just detta som är en så katastrofal syn: man lägger orsaken till störningen på den utstötte. Man förklarar honom "sjuk". Man får ett motiv för att upphäva eller nedsätta hans ansvarighet. Och man underlåter att diskutera den verkliga frågan: Hur uppstod den reaktion mellan den utstötte och den samhälleliga omgivningen som gav upphov till störningen? Det är den frågan som alltid måste ställas. Influensa uppstår genom att kroppen mottar ett främmande element. Detta främmande element kan bekämpas medicinskt. Men en psykisk störning eller svårigheter att fungera i samhället uppstår genom en kommunikation. Man klarlägger inte denna mänskliga kommunikation genom medicinska sjukdomsresonemang och kemiska preparat – dessa bara döljer den. Att kartlägga och bearbeta den kommunikation mellan individ och samhälle ur vilken utstötandet och störningen har uppstått – det måste ju vara den enda vetenskapliga utgångspunkten för en behandling. Av fru Troedssons formuleringar att döma har det för mentalvården i landet ansvariga statsrådet över huvud taget inte ens funderat över saken i dessa termer, vilket jag tycker är häpnadsväckande.

Jag vill därför ställa fru Troedsson inför frågan: Hur ser hon på psykiska störningar och utstötning? Är den utstötte utstött därför att han först har blivit sjuk eller störd? Eller är den psykiska störningen i själva verket ett resultat av utstötningen? Jag menar att så är fallet. Utstötningen börjar först – utstötningen ger, i varje fall i det stora flertalet fall, upphov till störningen. Och störningen får sedan i myndigheternas ögon motivera den definitiva utstötningen. Därav tvångsintagning och tvångsmedicinering, förakt och social stämpling.

Man frågar: Har då det oändliga utredandet inte följts av några som

helst förändringar i systemet? Jo, det har det. Men genom fasthållandet vid en konservativ och auktoritär grundsyn ger dessa förändringar ingen verklig förnyelse.

Man börjar numera äntligen erkänna psykoterapin som behandlingsmetod. Det är ju bra. Men man frågar inte vilken maktställning den skall ha. Hur skall den infogas i den existerande ramen? Hur självständig blir den? Och vad slags psykoterapi är det fråga om? Den sista frågan är den inte minst viktiga. Om dessa konkreta ting, som det hela egentligen gäller, säger fru Troedsson ingenting.

Man kan ställa frågan: Vad blir det av psykoterapin, när ledarskap och maktpositioner inom mentalvården förutsätts alltjämt ligga i de traditionella händerna? Hur verkar en psykoterapi, när den inramas av grovt administrativt tvång? Vad gör den när den möter ett mänskligt jag som är dövat av medicinering – ett jag som inte förmår utlämna sin ångest, sin protest, sin vrede eller sin längtan? Såvitt jag har begripit med mitt lekmannamässiga förstånd är grunden för all framgång i psykoterapi en känsla av förtroende – men vilket förtroende kan då uppstå, när tvånget, ”stormen”, spännbältena och tvångsmedicineringen hela tiden finns i närheten som potentiella realiteter? Jag skulle vilja kräva fru Troedssons raka svar på den frågan.

Psykoterapin är inte något underordnat hjälpredskap, såsom det framskymtar i de utredningar som lagts fram på detta område. Den är en självständig metod. Den har vetenskapligt sett enligt vad jag förstår inget med medicin i egentlig mening att göra. Bedrivs den i en ram av tvångs auktoritet, blir den bara ett bistånd till den gamla psykiatrin. Manipulation av människor och auktoritetsutövning blir dess ändamål och innehåll.

Vad man nu riskerar att få är just en sådan utveckling – givetvis under reformeringens mask – och det beror på att främst politikerna aldrig vågar diskutera de utstötts problematik i några maktpolitiska termer.

Om vi utgår från att störningar och utstötning uppstår i kommunikationen mellan individen och den samhälleliga omgivningen måste vi också förutsättningslöst fråga: Hur ser samhället ut? Och vad är det som individen reagerar på? Ställs i verkligheten kanske fel sorts krav för att utstötningen skall kunna upphöra?

Inte bara en individ utan också ett samhälle – en samhällelig kultur – kan nämligen ha schizoida drag. Ett samhälle som betraktar det som normalt att man skall leva i cellfamilj, att man skall trampa ned andra i konkurrens, att man inte skall bekymra sig speciellt om medmänniskor, i synnerhet inte utslagna medmänniskor, att man skall leva för sin villa och sitt lilla checkhäfte – ett samhälle med en sådan dominerande småborgerlig ideologi har naturligtvis klart sjuka inslag.

Är det då riktigt att av den utstötte fordra att han eller hon skall leva efter sådana normer? Det är ju det man i huvudsak gör, och det är där, såvitt jag förstår, som det grundläggande felet ligger. Den verkliga vägen skulle bestå i att man erkänner den utstöttes standpunkt som en utgångspunkt för en diskussion, när han eller hon vägrar stå ut med

samhällets sjuka drag, och att man i en jämlik dialog accepterar att den utstöttes väg tillbaka tar formen av en solidarisk kamp också mot de sjuka inslagen i själva samhället.

Det är ungefär efter denna linje som alternativet till den auktoritära tvångsvården har uppstått – det alternativ som med en något svävande benämning har brukat kallas det terapeutiska samhället.

Grunden för det terapeutiska samhället är ju frivillighet och ett erkännande av den utstöttes aktiva roll och ansvar. Jag vill fråga rakt på sak: Är regeringen för ett sådant alternativ? Eller fasthåller man vid tvångsvården och det klassiska sjukdomsbegreppet?

Det terapeutiska samhällets idé har präglats med något olika utgångspunkter i olika länder. Sverige kan inte heller på det här området – vill jag säga – anses vara särskilt framskridet och har inte gett några självständiga bidrag till dessa nya tankegångar. De anglosachsiska länderna och i viss mån Frankrike har varit skådeplatsen för praktiska experiment och ideologisk formulering. Radikalast har kanske praktiken utvecklats i Norditalien. Där har sönderbrytandet av en ovanligt föråldrad och nedgången mentalsjukvård kunnat ske i samverkan med delar av fackföreningsrörelsen och med radikala politiska provinsmyndigheter.

När jag nu frågar rakt ut var regeringen står i förhållande till detta principiellt annorlunda vårdalternativ – om man är för dess grundprincip eller inte – så är min fråga betingad av två särskilda orsaker.

Från vissa kretsar drivs f. n. en kampanj för ökat tvång, för hårdare åtgärder, speciellt mot de grupper av utstötta som är alkohol- eller narkotikaberoende. Den ekonomiska och sociala krisen accentuerar de här problemen, och därför är ett ställningstagande allvarligt. Många av dessa tvångsförespråkare finns just i fru Troedssons eget parti. Andra dyker upp bland konservativa fackföreningsledare; jag vill bara hänvisa till Yngve Perssons offentligt uttalade tes, att narkotikaberoende bör interneras. Också inom den falska pseudovänstern, skenvänstern, förekommer i grunden reaktionära attacker mot en frihetlig syn på behandling av de utstötta. Ett exempel är Jan Myrdals och SKP:s uppslutning kring repressiva åtgärder. Ett annat är den vårdideologiska tes som säger att det nuvarande samhällets tvång mot de utstötta måste ersättas med ett tvång mot de utstötta vilket syftar till förbättring. Den sistnämnda tanken draperar sig felaktigt i en marxistisk dräkt. Den bara vänder upp och ned på ett borgerligt samhälles tvång utan att uppfatta frigörelsekampens självständiga och subjektiva sida. Det är inte en annan sorts tvång som befriar, utan själva frigörelsen från all sorts tvång; detta är marxismens – eller Marx – verkliga tanke.

Terapeutiska samhällen är ingen färdig behandlingsform. De utgör till hela sin karaktär en process. Därför beror deras möjligheter på vad de förmår göra av sig själva. Det finns vissa faror i dag, faror som består i att de terapeutiska samhällena stagnerar, att de inte är tillräckligt självkritiska, att de inte utvecklas och går vidare. Sker nu inte detta, då stärks de tankegångar från den politiska reaktionen som bl. a. har bubblat upp

här i kammaren i dag. Då kommer de terapeutiska samhällenas princip att angripas av nykonservativa tvångsanhängare och kanske en och annan falsk marxist. De kommer då att utnyttja de terapeutiska samhällenas svagheter och inkonsekvenser.

Det finns problem i de terapeutiska samhällenas utveckling som måste diskuteras och bearbetas. Låt mig kortfattat nämna några.

Svensk psykoterapi är starkt amerikanskinfluerad. Amerikansk psykoterapi är i sin tur i hög grad individorienterad och har mycket litet samband med någon samhällssyn, framför allt saknas någon anknytning till kritisk samhällsanalys. Det är en brist som måste upphävas.

Modern psykoterapi har i vissa delar också starkt influerats av den s. k. existencialistiska filosofins tankar och begrepp. Detta är positivt så långt som det gäller betonandet av den utstöttes personliga ansvar och ställningstagande till sin situation. Men det kan lätt leda till en återgång i konservativa och inåtvända ståndpunkter, om det inte anknyts till en frigörande och progressiv samhällsideologi. Det drag av relativism som ligger i den existencialistiska filosofin medger inte någon politiskt klar definition av vari utstötthet i samhället egentligen består. Typiskt är när en existencialistiskt påverkad, i övrigt mycket genial psykiater som Robert Laing drivs att definiera psykisk friskhet som det tillstånd som flertalet människor anser att de själva befinner sig i.

De terapeutiska samhällena har heller inte riktigt lyckats bemästra vad man kan kalla den latent maktens problem. Deras frihetsideologi har på något sätt gjort halt inför vissa gränser. Detta är särskilt tydligt med t. ex. Maxwell Jones verksamhet. Där har insmugit sig drag av beteendeterapi och sociala anpassningsidéer – tydligen i rädsla för de fulla konsekvenserna av det terapeutiska samhällets frihetliga och revolutionerande grundidé.

De terapeutiska samhällena måste bemästra dessa problem. De måste vara i stånd att också ifrågasätta sidor hos sig själva. De måste klarare anknyta till den politiska och sociala frigörelsekampen i allmänhet – inte gå inåt sig själva. De är angripna, de måste välja sida. De representerar ju, vad jag förstår, en förhoppning för alla utstötta, inte minst för den majoritet av utstötta som i dag inte har något annat att gå till än den gamla tvångsvården. Därför är de terapeutiska samhällenas ansvar stort. De måste leva upp till det starkare än vad de hittills har förmått. När tvångets och reaktionens många förespråkare i den samhälleliga krisens spår börjar få ny vind i seglen, då måste också frigörelsens förkämpar skärpa sina vapen och – bildligt och bokstavligen – gå ut på gatorna.

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON:

Herr talman! I motsats till vad Jörn Svensson gjorde tänker jag inte betygsätta hans anförande.

Jag skulle vilja säga till Jörn Svensson: Vi kommer ingen vart på det här området genom att generalisera utifrån ett unikt, utomordentligt svårt patientfall. Vi kommer heller ingen vart på det här området genom att

försöka dra alla psykiska störningar över en kam. Även herr Svensson vet säkert innerst inne att psykiska störningar kan ha oändligt många olika orsaker. Vi kommer heller ingen vart genom att försöka misstänkliggöra dem som har ansvar för den psykiatriska vården, som arbetar som läkare eller i annan egenskap inom den psykiska vården, eller genom att försöka misstänkliggöra riksdagens ledamöter.

Jörn Svensson talade om att detta var ett område där man bara utreder och utreder. I själva verket är det, som jag angav i mitt interpellationssvar, ett utomordentligt dynamiskt område. Vi har varit med om en mycket snabb utveckling i positiv riktning, även om naturligtvis mycket återstår att göra.

Jörn Svensson bad också om en målsättning för utvecklingen på det här området. Ser man på landstingens planer när det gäller den psykiatriska vården fram till 1985 finner man att inget annat vårdområde i planerna är föremål för en så genomgripande principiell förändring som just det psykiatriska. I samtliga planer råder en stor enighet i fråga om huvudinriktningen i det psykiatriska vårdområdets utveckling. Generellt gäller, för samtliga planer, att man framför allt försöker begränsa den traditionella långtidssjukvården och bygga upp en korttidssjukvård vid länssjukhusen samt öka insatserna i öppen vård.

I fråga om målsättningen kännetecknas planerna av en allmän inriktning på hela vårdområdet som går ut på att förebygga sjukdomstillstånd genom ändamålsenlig hälsovård och mentalhygien, att eftersträva tidig upptäckt och tidig behandling av psykiatriska sjukdomstillstånd, att göra den psykiatriska vården lättillgänglig och samordna den med den somatiska.

Det här är ett område där det naturligtvis är utomordentligt angeläget att patienten har lätt att få vård och att patienten kommer i tid. Jag tror därför inte att vi kan göra den svenska psykiatriska vården en större otjänst än genom att – på det sätt som Jörn Svensson hela tiden gjorde – enbart tala om den psykiatriska vårdens patienter som "de utstötta", och samtidigt utmåla vården som om den vore nära nog helt värdelös. Det kan kanske finnas skäl att erinra Jörn Svensson om att det helt övervägande antalet patienter i dag söker frivilligt.

Jörn Svensson talade också mycket nedlåtande om psykofarmaka. Jag tror – eller hoppas i alla fall – att Jörn Svensson är tämligen ensam i det här landet om att ha den inställningen att man i stort sett skulle kunna undvara läkemedel. Även de som arbetar terapeutiskt betenden-
devetenskapligt på det här området är väl medvetna om att genom tillkomsten av moderna psykofarmaka har man i stor utsträckning kunnat vad man brukar kalla avfolka mentalsjukhusen. Många som för bara 15–20 år sedan skulle ha varit hänvisade till nära nog livslång vård på de psykiatriska sjukhusen kan i dag med en riktig medicinering leva ett i stort sett normalt liv.

Jörn Svensson frågade mig också om min inställning till terapeutiska samhällen, till frivillighet i vården. Naturligtvis är alla som arbetar på

det här området helt inriktade på att man i första hand skall försöka nå frivillighet. Men när en person trots allt inte frivilligt vill underkasta sig vård, vad gör man då? Jag vill understryka att detta att beröva en människa hennes frihet – på vilket område det än må vara – naturligtvis måste omgärdas med utomordentligt starka rättssäkerhetsgarantier. Men samtidigt tror jag att det är utomordentligt svårt att bara så att säga dra ett streck över LSPV, över allt vad tvångsomhändertagande inom socialvården heter. Resultatet skulle bli att många av de människor som i dag kan få en adekvat vård i så fall skulle antingen omkomma eller också hänvisas till kriminalvården. Och det har ändå varit en medveten strävan i svensk vårdpolitik att föra över samhällets befattning med vårdbehövande från kriminalvården till de vårdformer som är riktigare ur medicinsk och social bemärkelse.

Betydelsen av det terapeutiska samhället – att man så långt möjligt skall bygga upp samhället, planera samhället i alla avseenden, så att man undviker utstötning och psykisk ohälsa – är vi alla överens om. Jag vill hoppas och tro att det är någonting som alla partier här i landet verkligen strävar efter.

Till sist vill jag säga till Jörn Svensson att vi har många utländska studiebesök vid den svenska psykiatriska vården. Kanske vore det inte så dumt om Jörn Svensson vid tillfälle försökte studera hur det står till på det här området i andra länder. Jag vågar garantera att svensk psykiatrisk vård ligger mycket väl till, även om, som jag tidigare sade, oändligt mycket återstår att göra.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Fru Troedsson blir allt intressantare och alltmer avslöjande för den omedvetenhetens och konservatismens vårdpolitik som den nuvarande regeringen tydligen kommer att föra.

Hon vill inte ens vidkännas att det finns utstötta i samhället. Hon vill inte ens vidkännas att den opinion som organiserar en del av dessa utstötta – R-förbunden, Alro, patientföreningar av olika slag – använder just dessa definitioner. De har i huvudsak den inställning till neddrogningen med psykofarmaka – som i så hög grad förekommer inom den psykiatriska vården – som jag här har givit uttryck för. Det är avslöjande att fru Troedsson tydligen inte har någon som helst kontakt med den delen av opinionen; det visar hennes ordval och hennes omedvetna sätt att resonera.

Sedan frågade jag inte huruvida den psykiatriska vården förändrats. Jag frågade: Vilken typ av förändring är regeringen för, vilken vårdideologi har regeringen? Varför svarar inte fru Troedsson på denna fråga i stället för att tala i allmänna termer och undvika att ta ställning? Hur står det till med tvånget – är ni för mera tvång eller är ni för mindre tvång? Varför sker det 23 000 tvångsomhändertaganden i Sverige när det i regel sker betydligt färre i flertalet andra, jämförbara länder? Ta ett i andra sammanhang kritiserat land, Tyska demokratiska republiken,

där motsvarande lagrum föranleder 500 tvångsomhändertaganden årligen på en dubbelt så stor befolkning!

Inför denna massiva uppvisning av tvångsomhändertaganden säger fru Troedsson att hon är för att tvångsomhändertagandena skall bli så få som möjligt! Det är ett sådant där politiskt uttalande som ingenting betyder. Det var inte det jag frågade efter. Jag tycker vi skall lägga av det taktiskt politiska språket som är så missbrukat i denna kammar och svara rakt på sak. Är ni för mera tvång eller är ni för mindre tvång? Skall tvånget kraftigt inskränkas, skall det utökas, skall det förbli vad det är? Vilken är regeringens ideologi?

Fru Troedsson avslöjade ytterligare sin såvitt jag kan förstå fullständiga omedvetenhet om själva frågeställningen när hon kommenterade de s. k. terapeutiska samhällena. Hon sade: Ja visst är jag för frivillighet i vården. Men det är skillnad mellan att "frivilligt" gå till en gammaldags tvångsinstitution med alla de medel som där finns och att gå in i ett terapeutiskt samhälle! Den skillnaden ser inte fru Troedsson. Hon har tydligen inte alls förstått själva idén med de terapeutiska samhällena. Det förvånar mig – hon är ändå det statsråd som är ansvarig för denna sektor.

Jag skall återkomma beträffande vissa inslag i den psykiatriska vården och ställa direkta frågor, huruvida fru Troedsson har sig bekant vad som har hänt när det gäller några konkreta fall av övergrepp.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1977/78:10 och 13 till trafikutskottet

1977/78:19 mom. 1 till skatteutskottet, i övrigt till jordbruksutskottet

1977/78:23 till socialförsäkringsutskottet

1977/78:27 till socialutskottet

1977/78:29 till trafikutskottet

1977/78:34 till arbetsmarknadsutskottet

1977/78:36 till utbildningsutskottet

1977/78:37 till jordbruksutskottet

1977/78:39 till finansutskottet

1977/78:43 till trafikutskottet

1977/78:46 till justitieutskottet

§ 10 Föredrogs och hänvisades

Proposition

1977/78:52 till skatteutskottet

Beträffande detta ärende hade regeringen föreslagit att riksdagen skulle besluta att motionstiden förkortades till tio dagar.

Kammaren beslöt förkorta motionstiden till att utgå torsdagen den 17 november.

Nr 22

Tisdagen den
8 november 1977

Anmälan av interpellation

§ 11 Föredrogs och hänvisades
Skrivelse
1977/78:56 till arbetsmarknadsutskottet

§ 12 Föredrogs och hänvisades
Motioner
1977/78:23–26 till konstitutionsutskottet
1977/78:27 till finansutskottet

§ 13 Föredrogs men bordlades åter
konstitutionsutskottets betänkanden 1977/78:7 och 8 lagutskottets be-
tänkanden 1977/78:1, 3 och 4
socialförsäkringsutskottets betänkanden 1977/78:1–4
kulturutskottets betänkanden 1977/78:2–6
trafikutskottets betänkande 1977/78:5
näringsutskottets betänkanden 1977/78:2–10
arbetsmarknadsutskottets betänkande 1977/78:4

§ 14 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen
1977/78:61.

§ 15 Anmäldes och bordlades
Propositioner
1977/78:35 om godkännande av en statskredit till Portugal
1977/78:38 om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten
att utbekomma allmänna handlingar, m. m.
1977/78:58 om ökat stöd till dagspressen, m. m.

§ 16 Anmäldes och bordlades
Arbetsmarknadsutskottets betänkanden
1977/78:5 med anledning av motioner om jämställdhetsfrågor m. m.
1977/78:7 med anledning av motion om bevakning av vissa löneford-
ringar i konkurs

§ 17 Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kam-
markansliet

den 8 november

1977/78:62 av *Eivor Marklund* (vpk) till industriministern om en am-
moniakfabrik i Luleå, m. m.:

Vårt land förbrukar årligen 500 000–600 000 ton ammoniak, men den
egna tillverkningen inom landet uppgår till endast 160 000 ton. En mycket

stor marknad för produkten finns således inom vårt eget land. Enbart genom att ta till vara de biprodukter från koksverket vid NJA i Luleå som i dag går ut som föroreningar kan man få fram 100 000–200 000 årston ammoniak i Luleå. De biprodukter det främst gäller är gas, tjära och spillolja från koksverket, biprodukter som kan tas till vara i stället för att skickas ut i luften över Luleå.

Enbart ammoniakverket kräver en driftpersonal på 100–120 man. Om en fabrik för konstgödsel byggs till, ger den totalt 700–800 jobb, således ett mycket bra projekt i det krisdrabbade Norrbotten.

En mängd gödselmedel kan framställas med ammoniak som bas. Projektet förutsätter även ett apatitverk i malmfälten och brytning av de dolomitfyndigheter som finns i länet och skulle därmed genom sina spridningseffekter bli av mycket stort värde även för det övriga länet.

Götaverken i Göteborg marknadsför i dag en teknik för att framställa ammoniak. Man har visat stort intresse för förslaget att tillverka ammoniak ur biprodukterna vid NJA:s koksverk. För Götaverken skulle byggandet av en ammoniakfabrik i Luleå betyda, förutom det direkta tillskottet av sysselsättning, att man skulle få en referensanläggning att peka på och därmed öka sina exportmöjligheter.

Projektet har alltså stor betydelse inte bara för Norrbotten utan också för Göteborgsregionens sysselsättningsutveckling.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande frågor till industriministern:

1. Delar industriministern åsikten att detta projekt måste snabbutredas med samhällsekonomiskt perspektiv för att i en snar framtid ge sysselsättningstillfällen som både Norrbotten och Göteborg behöver?

2. Kommer industridepartementet att tillskjuta de ekonomiska medel som är erforderliga för snabbutredning och anläggning av ammoniak- och handelsgödseltillverkning?

§ 18 Meddelande om frågor

Meddelades av följande frågor framställdes

den 8 november

1977/78:127 av *Per Bergman* (s) till statsrådet Birgit Friggebo om förslag till riksdagen rörande den framtida byggadministrationen:

Byggadministrationsutredningen lade i maj 1976 fram förslag rörande ansvarsfördelning och organisation för uppgifter inom bostadspolitik, fysisk planering och byggnadsväsen. Förslagen har remissbehandlats.

Mot denna bakgrund vill jag till statsrådet Birgit Friggebo ställa följande fråga:

Kommer byggadministrationsutredningens förslag, såvitt de faller under statsrådets beredning, att föranleda proposition till riksdagen under

innevarande budgetår? Om så är fallet, vilka delar av utredningsförslaget avses då bli prövade?

1977/78:128 av *Hugo Bengtsson* (s) till industriministern om sammansättningen av utredning om svensk varvsindustri:

Med anledning av industriminister Åslings uttalande att ledningen för AB Svenska Varv skulle få i uppdrag att snabbutreda en nedbantning av svensk varvsindustri vill jag ställa följande fråga:

Kommer statsrådet att i utredningen om svensk varvsindustri jämväl placera företrädare för Öresundsvarvet och övriga storvarv så att erforderlig kännedom om resp. varvs lönsamhet och förutsättningar och om kommunernas sysselsättningsläge kan tillföras utredningen?

1977/78:129 av *Inga Lantz* (vpk) till statsrådet Birgit Friggebo om de kommunala eltaxorna m. m.:

Skillnaderna mellan kommunernas taxor vad gäller el, värme, vatten och sophämtning är stora. Vattentaxan kan t. ex. skilja på 10 kr/kvm för en lägenhet i dyraste och billigaste kommunen, och fjärrvärmataxan kan skilja på 8 kr/kvm för en lägenhet i olika kommuner.

Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att utjämna dessa skillnader?

1977/78:130 av *Oswald Söderqvist* (vpk) till försvarsministern om rätten för värnpliktiga att sätta upp bilder i logement:

Vid I 20, Västerbottens regemente, beordrades förra hösten soldaterna vid ett kompani att ta ner bilder som satts upp på logementskåpens utsida och på andra platser i logementet.

Soldaterna hade tillsammans kommit överens om att pryda upp logementet, men av någon anledning föll detta inte kompanichefen i smaken. Han krävde att han personligen skulle få bestämma vilka bilder som skulle få sättas upp.

Soldaterna gjorde då en JO-anmälan, då de ansåg att de enligt tryckfrihetsförordningen hade rätt att sätta upp de bilder som alla var överens om. I JO:s utslag, som kom i höst, medges att spridning av tryckt skrift inte får hindras på grund av innehållet, om det inte strider mot TF. Till tryckt skrift räknas även bilder utan text. Däremot kan ingripanden göras på grund av ordningshänsyn. Detta var vad regementsledningen på I 20 hänvisade till, och JO lämnade därför anmälan utan åtgärd.

Jag vill fråga försvarsministern:

Är det i överensstämmelse med demokratiska principer att på omvägar införa censur på våra militära förband?

§ 19 Kammaren åtskildes kl. 18.06.

In fidein

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert